

Yaşadıkça Eğitim

eylül/ekim
1995

sayı

42

60 000 TL. (KDV dahil)

ISSN: 1300 - 1272

Bilgi Toplumu

Eğitimde Sistem Arayışları: Yerelleşme

Yaşadıkça Eğitim-6

45 Dakikanın Kaygısı

Oryantasyon Eğitimi

Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı Toplandı

Okul Öncesinde Çocuğun Gelişimi

Okullu Günler

Kardeş Kiskançlığı

LİSE

559 04 94

Emin®

PASTANELERİ

Evlere paket ve
manti servisimizle sizlere
telefonunuz kadar yakınız.

Ayrıca tüm nişan, düğün, kokteyl ve
açılışlarınızda hizmetinizdeyiz.

Merkez : 575 25 39 - 575 07 49

Talatpaşa : 554 19 99 - 584 48 13

Haznedar : 575 46 15

Naci Kasım : 642 80 82

B. Çekmece : 883 83 03

Güzelce : 868 35 04

İÇİNDEKİLER

Bilgi Toplumu

3

Tınaz TITİZ

Beyaz Nokta Vakfı Başkanı

Bilgi Toplumu, sorunların anlaşılması ve çözüm geliştirilmesi sürecinde bilginin alternatiflerini değil, kendisini kullanan toplumdur.

Eğitimde Sistem Arayışları: Yerelleşme

7

Yrd. Doç. Dr. İrfan ERDOĞAN
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Eğitimde yerelleşme, eğitim sistemi üzerindeki kontrolün ulusal organlardan bölgesel organlara doğru transfer edilmesidir.

YAŞADIKÇA EĞİTİM-6 45 Dakikanın Kaygısı

12

Dr. İlhami FİNDİKÇİ

Oryantasyon Eğitimi

14

Doç. Dr. Erdal CEYHAN
Gaziantep Üniversitesi Fen-
Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Oryantasyon? Yeni bir işe, yeni bir okula, üniversiteye giren kişinin çevresine, işine, okuluna alışabilmesi için bulunduğu iş ya da okul çevresinde bulunan yetkililer tarafından hazırlanan, özel ve oldukça kısa süreli bir eğitim programıdır.

Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı Toplandı

18

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen "Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı" 28 Ağustos-2 Eylül 1995 tarihleri arasında İzmir Çeşme'de toplandı.

Okul Öncesinde Çocuğun Gelişimi

23

Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim
Fakültesi Halk Eğitimi Bölümü Başkanı

Hayatın ilk yılları, insan kişiliğinin temel taşlarının atıldığı en önemli dönemdir.

Okullu Günler

27

Çeviri:
Uz. Psk. Nuran PULLUKÇU
ÇETİNOĞLU

Çocuğunuzun okulda yaşadığı

problemleri abartmayın ve onun yanında sürekli bu konuyu konuşmayın.

Kardeş Kıskançlığı

30

Doç. Dr. Mine MANGIR
Araş. Gör. Figen BAŞAR
A.Ü. Ziraat Fakültesi Yüksek Okulu Çocuk
Gelişimi Anabilim Dalı

Yeni kardeşin doğumu, anne-babanın ilk çocuğa gösterdiği ilginin azalmasını gerektiren bir durum değildir. Aksine bu dönemde ilk çocuk, daha fazla sevgi ve şevkat görmek istemektedir.

Yayınlar

32

Yaşadıkça Eğitim

sayı 42

eylül / ekim 1995

Sahibi
KÜLTÜR HİZMETLERİ A.Ş.
Fahmettin AKINGÜÇ

Genel Yayın Yönetmeni
Bahar AKINGÜÇ GÜNVER

Yazı İşleri Müdürü
Dr. İlhami FINDIKÇI

Yayın Yardımcısı
Nuran PULLUKÇU ÇETİNOĞLU

Teknik Yönetmen
Kudret GÜVENÇ

Dizgi
Aynur TURA ÖZCAN

Montaj
Zafer UZUNTÜRK

Fotoğraflar
Temel YİRMİBEŞ
Çetin ÖZER / Coşkun İPEK

Renk ayırımı ve film çıkış
Filmon Ltd.Şti.

Baskı ve Cilt
Çınar Ofset

Yapım/Yönetim
YA/BA A.Ş.
9.-10. Kısım
34 750 ATAÖY/İSTANBUL
Tel: 0(212) 559 04 88
Fax: 560 47 79

©
Kültür Koleji Yayınları
ISSN: 1300 - 1272

Her türlü yayın hakkı
KÜLTÜR HİZMETLERİ A.Ş.'ne aittir.
Akademik kurallar çerçevesinde,
kaynak gösterilerek dergide yer alan
yazılardan yararlanılabilir.

Fiyat
60 000 TL. (KDV Dahil)
KKTC için 100 000 TL. (KDV Dahil)

Abone koşulları
Yıllık (6 sayı için) 300 000 TL.
Abone ücretleri için;
Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi
Hesap No: 2888-6
Yaşadıkça Eğitim
ya da
Posta Çeki Hesap No: 475 009

YAYINCIDAN OKURA

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

Dünyada ve özellikle ülkemizde gerek siyaset gerekse ekonomi alanında sıcak gelişmelerin yaşandığı bugünlerde biz yine eğitim diyoruz, yaşadıkça eğitim diyoruz. Nitekim halen yaşadığımız birçok toplumsal sorunun temelinde eğitimin daha doğru bir ifade ile yetersiz eğitimin yer aldığı bilinmektedir. Küçük tartışmaların bile kanlı kavgalara dönüşebildiği, ekonomik çıkarların ezici biçimde belirleyici rol oynamaya başladığı, bireysel önceliklerin toplumsal öncelikleri gölgede bırakmaya başladığı günümüzde hayal boyu eğitimin giderek daha büyük bir gereklilik halini aldığına inanıyoruz. Nitekim belirli sorunları aşamaz gibi görüp çözüm üretme çabasından kaçınma eğiliminin giderek yaygınlaşması son derece tehlikeli bir gelişmedir. Büyük uğraşlar sonucu yenilmez bir canavar haline getirdiğimiz trafik anarşisi bu duruma en iyi örnektir.

Bu arada toplumu aydınlatmak, bilgilendirmek, yeni fikirler üretmek ve bir uzlaşma ortamı hazırlamak gibi ortak amaçların etrafında birleşmeleri beklenen medya mensuplarının enerjilerini kişisel tartışmalardan çok ülke sorunlarına yöneltmelerini diliyoruz.

Kaynağı, kapsamı ve içeriği ne olursa olsun bütün sorunların iyi niyet ve hoşgörü ile aşılabileceği unutulmamalıdır.

Bu sayımızda birbirinden değişik çalışmalara yer vermiş bulunuyoruz. Beyaz Nokta Vakfı Başkanı Tınaz Titiz'in **Bilgi Toplumunu** konulu yazısı, bilgi toplumunun algılanışı konusunda son derecede ilginç bir analizi içermektedir. Bu çalışma, yukarıda sözünü etmeye çalıştığımız toplumsal sorunların artışının nedenleri konusunda düşündürücü ip uçları vermektedir.

Bu sayımızda yer alan Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu'nun yazdığı **Bokul Öncesinde Çocuğun Gelişimi**, Doç. Dr. Erdal Ceyhan'ın **Oryantasyon Eğitimi**, Doç. Dr. Mine Mangır ve Araş. Gör. Figen Başer'in **Kardeş Kiskançlığı**, Yard. Doç. Dr. İrfan Erdoğan'ın **Eğitimde Sistem Arayışları: Yerelleşme**, konulu çalışmaları ilgi ile okuyacağınızı düşünüyoruz.

Bu sayımızda ayrıca **Okullu Günler** başlıklı çeviri yazı ile 28 Ağustos -2 Eylül 1995'te toplanan **Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı** ile ilgili bir değerlendirmeyi de bulabilirsiniz. Yaşadıkça Eğitim köşemizin bu sayıdaki konusu ise **45 Dakikanın Kaygısı**.

Yeni bir Yaşadıkça Eğitim'de buluşmak üzere.

Saygılarımızla.

Bilgi Toplumunu

Tınaz TİTİZ

Beyaz Nokta Vakfı Başkanı

Bilgi Toplumu, sorunların anlaşılması ve çözüm geliştirilmesi sürecinde bilginin alternatiflerini değil, kendisini kullanan toplumdur.

Bilgi Toplumu (BT) deyimini ilk gündeme geldiği günden bu yana, çok sayıda tanım da ortaya çıktı. İsteyenler, bu konularla uğraşan rastgele 10 kişi arasında bir test yapabilir ve "bilgi toplumu sizce ne demektir?" sorusuna alacakları cevapların farklılığından şaşırabilirler.

Kullandığımız kavramların -hem de en önemlilerinin-, üzerinde uzlaşmış tanımlara sahip olmayışımız, toplumsal barışı zedeleyebilecek anlaşmazlıklara da hi yol açabilmektedir.

Benzer güçlüklerle -bu denli ciddi olmasa da- diğer dillerde de karşılaşılmış ve örneğin Edward De Bono, "**Sözcüklerin Gücü**" (Words Power) adlı tanım kitabını yazarak, 200'e yakın "buğulu" kavramının tanımlarını (üzerinde uzlaşılabilen ve uzlaşılamayan noktaları da belirterek) vermiştir.

BT, işyerlerinde masalarnın üzeri bilgisayarlarla dolu bir toplumun niteliği olarak anlaşılmalıdır. Ya da -sıkça rastlandığı gibi- söylediklerinin bir bilgisayar çıktısına dayandığının ileri sürülmesi de değildir. İnsanlar kararlarını verir ve sonra da bilgisayarlarla destekleyebilirler.

BT, "bilgi otoyolları" (info highways) denilen ve bilgisayarla pizza ısmarlamaktan tutun da bilgisayar ve modern aracılığıyla işe gitmeden evden çalışmaya, hatta bilgisayarla savaş yapmaya kadar uzanabilecek donanımlara sahip olan toplum da değildir.

Daha yalın bir ifadeyle, BT ile bilgisayar arasında iki yönlü bir bağlantı yoktur. Yani, bir BT'nun daha çok bilgisayar kullandığı doğrudur ama bilgisayarı çok kullanan bir toplum mutlaka BT olmayabilir.

BT, sorunların anlaşılması ve çözüm geliştirilmesi sürecinde bilginin alternatiflerini değil, kendisini kullanan toplumdur.

"Bilgi"nin alternatifleri deyimiyse, bir sorunun çözülmesine, ertelenmesine ya da başkalarının üzerine yıkılmasına yarayabilecek, bilgi dışı tüm yollar kastedilmektedir. Pekiye, bilginin alternatifleri acaba niçin alternatif olabilmıştır?

"Bilginin alternatiflerinin niçin alternatif olduğu" sorusu, paranın paradoksu diye bilinen "para, kabul edildiği için kabul edilir" benzeri bir çelişkiyi içermektedir. Buna çok kolaylıkla, "alternatif olabildiği için" şeklinde yanıt verilebilir. Ama bu zaten bilinen ve bir enformasyon taşımayan bir cevaptır. Bizi ilgilendiren, "niçin olabildiği"dir.

Eğer bu soru'nun **doğru** cevapları verilebilirse, bu tam olarak bir "**Bilgi Toplumuna Dönüşme Politikası**" anlamına gelecektir. O takdirde bu konuya herhangi yönden -gönüllü, profesyonel, kamu yöneticisi vb- ilgi duyanlar için mükemmel bir rehber ortaya çıkmış olacaktır.

Gözlemler, sorun çözümede genellikle kullanılan şu tür yöntemler bulunduğunu göstermektedir:

- Sorunu kabullenip onunla birlikte yaşamaya çalışmak.
- Sorunu yok varsaymak,
- Sorunu var, fakat bir başkasının sorunu olduğunu savunmak.
- Sorun sahibinin bir kabahatini bulup/yükleyip, soruna müstahak olduğunu savunmak,
- Birisinin yardım ya da aracılığını -maddi ve/ya manevi bir karşılık ödeyerek devreye sokmak,
- Kural çiğnemek,
- Benzer sorunu olan birisinin çözümünü taklit etmek,
- Kendisine öğretilmiş bir kalıp çözümü kullanmak,
- Yere, zamana ve koşullara göre geliştirilebilecek (!) olan özgün yöntemler (sorunun aslında bir nimet olduğunu savunmak, dikkatleri daha büyük bir soruna çekmek ya da daha iyisi daha büyük bir sorun yaratmak gibi)

Genel kabul görmüş bu yöntemlerin dışında çok küçük bir oranda ise "**soruna yol açan nedenlerin araştırılıp giderilmeye çalışılması**" şeklinde ifade edilebilecek olan, bilgiye dayalı yöntem kullanılmaktadır.

Bu Alternatifler Nerelerden Kaynaklanıyor?

Sorunları bilgi ile çözmeyi engelleyen bu alternatiflerin kaynak(lar)ının hepsi Sayını değildir. Örneğin, sorunu kabullenip birlikte yaşamaya çalışmak alternatifinin nedenlerinden özgüven eksikliği ve insanların ihtiyaç kümeleri'nin darlığı ise, bunlar örneğin kural çiğneme alternatifinin nedenleri ile aynı değildir. Hatta bu alternatiflerin bir bölümü, bilgi'nin değil sorun çözümenin birer alternatifidir. Bilgi ile sorun çözüme, örneğin sorunla birlikte yaşama'yı kabul etmeyen bir kişi için söz konusu olabilir. Aksi halde bilgi zaten söz konusu olmayacaktır.

O haldel

BT olabilmemiz için öncelikle sorunlarımızı çözmek istememiz, bunun için de;

- (1) sorun çözüme kabiliyetimizi geliştirmek,
- (2) bilgi'nin alternatiflerini alternatif olmaktan çıkarmamız gerekmektedir.

"**Sorun Çözme Kabiliyetimiz**" in geliştirilmesi, üzerinde ayrıca durulması gereken bir "olmazsa olmaz" dır. Hatta, (2) de belirtilen neden de bir ölçüde buna bağlıdır. (2) içinse ilk adım bunların her birinin kaynaklarını aramaktır.

Görüldüğü gibi toplumumuzun bir BT'na dönüşebilmesi, daha çok bilgisayar kullanımı ile ilgili değildir. Meseleye böyle bakmak biraz şaşırtıcıdır, süratli sonuç almak güçtür ama kesindir.

"Sorun Çözme Kabiliyetimiz" Düşük müdür?

Sosyolojik araştırmalar bağlamında yapılması gereken en yaşamsal araştırma, toplumumuzun sorun çözme kabiliyetinin, bilimsel yöntemlerle ölçülmesi ve de diğer toplumlarla karşılaştırılmasıdır. Bugün için bu araştırma mevcut değildir, ancak bu kabiliyetin düşük olduğunu gösteren çok sayıda gösterge vardır.

Bu göstergelerin başlıcası, "çeşitli sorunların nedenlerini bildiğini varsayıp, onları araştırmaya gerek duymayan ve onları gayretle çözmeye çalışan kamu yönetimi geleneğimiz" dir.

Örneğin, yıllardır boğuşulan enflasyon sorununun nedenlerinin belirlenip ve o nedenlere göre çözümler üretileceği, aradan geçen 15 yıldan sonra 1 ay kadar ewel Merkez Bankası tarafından bir bildiriyle açıklanmaktadır.

Toplumumuzu uğraştıran tüm sorunlara bu şekilde bakıldığında hayretle görülecek olan, toplumumuzun nedenlerini ve onların ağırlıklarını "tam" bilmediği sorunlarla boğuşup durduğudur.

Sokaktaki insanlarımızın, kendini aydın sayanların ve yönetim kadrolarının büyük bölümü, sorunlara "canavar" yakıştırmayı yapmakta, böylelikle onlarla başa çıkılamayacağını, dolayısıyla da kendinin bir suçu olmadığını ifade etmektedir.

Her yıl onbine yakın insanımızın ölümüne sebep olan ve bir dizi nedenden kaynaklanan trafik anarşisi, "trafik canavarı" adı verilen "hayali" bir suçluya yüklenmiş, böylece vatandaşlar da yöneticiler de rahat etmiştir.

Bunlar, toplumumuzun sorun çözme kabiliyetinin düşüklüğünün subjektif ama sağlam göstergeleridir.

Buna göre, bir Bilgi Toplumu'na dönüşebilmemizin iki grup koşulundan birisi **Sorun Çözme Kabiliyeti (SÇK)** mizi artırmak, diğeri ise bilgi yoluyla sorun çözenin alternatiflerini yoketmek (veya güçleştirmek) tir.

Bireylerin SÇK ile bu bireylerden oluşan çeşitli gurupların (aile, cemaat, toplum gibi) SÇK birbiriyle "ilişkili", ama "tam bağlantılı" değildir.

İlişkili olmasının nedeni bellidir. Bir "bütün"ün yapısı, onu oluşturan "parça"larla ilgilidir. Tam bağlantılı olmayışının nedeni de, parçaların bir araya geldiklerinde bazı özelliklerinin birbirini desteklemesi ya da aksine yoketmesidir. Buna, olumlu sinerji ya da olumsuz sinerji diyebiliriz.

Bireylerin akılları -ki onların SÇK'dir- ile, onlardan oluşan gurupların "grup akıllı" da -gurupların SÇK- böyledir. Ortalama düzeyde akla sahip bireylerin akılları bir araya gelip, güçlü bir kolektif akıl yaratabileceği gibi, güçlü akıllara sahip bireyler bir araya gelip zayıf bir grup akıllı oluşturabilirler. Bu, bireysel akılların nasıl bir akıl yönetimi altında bir araya gelip kolektif akıllı oluşturduğuna bağlıdır.

Toplumumuzun, düşük olduğunu çeşitli örnekleriyle gördüğümüz kolektif aklını geliştirebilmek için yapılması gerekenler bu kısa mütalaadan görülmektedir. Bireylerin, SÇK'ni geliştirmeleri, sorunları çevresinde örgütlenmeleri, bu örgütlerinde birer "örgüt akıllı" geliştirmeleri ve nihayet bu kolektif akılların bireysel akılları aşabilmesi için gereken akıl yönetimini becerebilmeleri, yapılması gereken işin adımlarıdır.

BT olabilmemiz için öncelikle sorunlarımızı çözmek istememiz, bunun için de; (1) sorun çözme kabiliyetimizi geliştirmek, (2) bilgi'nin alternatiflerini alternatif olmaktan çıkarmamız gerekmektedir.

"Bireysel Akıl" - "Kollektif Akıl"

"Bireysel akıl" ile "kollektif akıl" arasındaki farkın büyüklüğü daha doğrusu ikincinin birinciyle karşılaştırılmayacak kadar güçlü olduğu idrak edildiğinde, bu denli bol ve etkin bir araçtan nasıl olup da yeterince yararlanılmadığına hayret edilecektir.

İster sanayi kuruluşu ister kamu yönetimi isterse sivil toplum örgütleri olsun, bir görevi bulunan her kuruluşun ilk yapması gereken, kendisine bir "kollektif akıl" oluşturmaktır.

Bireysel aklın -ne denli güçlü olursa olsun- en büyük sakıncası, olası yanlış düşüncelere karşı korunmasız oluşudur. Tek korunma aracı durumunda olan "aklına gelenin yanlış olabileceği şüphesi" ise, çevresindeki insanların "sen akıllısın, düşüncelerin doğrudur" doldurduğu altında kısa bir süre içinde işlemez hale gelir.

Kollektif akılda ise bu sakınca olabildiğince küçüktür. Bir grubun üyelerinin tümünün birden "bizim düşündüğümüz hatalı olamaz" tuzağına düşmeleri ihtimali çok küçüktür.

Bu denli yararlı bir araç olan kollektif aklın yaygın olarak kullanılmayışının nedeni ise, insanların bir zafiyetinde yatmaktadır. Bu da, lider konumundaki kişilerin -şirket müdürü, kamu yöneticisi ya da sivil toplum örgütünün lideri-, kollektif aklın, bireysel akıldan daha güçlü olduğunu bir türlü kabul edememesi, bu gerçeği içine sindirememesi, hatta kollektif aklın oluşması için açık ya da gizli bir çaba içinde olmasıdır.

Kollektif akıl yalnızca daha güçlü olmayıp, bireysel akılların çok sık düştüğü "kendini doğru sanma" hatasına düşme konusunda da doğal bir korunmaya sahiptir. Birçok akıldan oluşan kollektif aklın her bir ögesinin aynı bir konuda aynı anda hataya düşme olasılığı son derece düşüktür.

Buna karşılık kollektif aklın bir güçsüz yanı da vardır. Bu da, hızlı düşünce üretilmesi gereken yerlerde yavaş kalmasıdır. Ancak, hızlı ama hatalı olma olasılığı yüksek düşüncenin riskleri ve kollektif aklın muhteşem denilebilecek gücü dikkate alındığında bu güçsüzlüğün her zamana önemli olmadığı görülecektir.

İşte, BT'nun özelliklerinden birisi de bu tür bir toplum içinde yaşayan bireylerin bir "kollektif akıl" yaratmaya çok yatkın olmalarıdır. Çünkü bu bireyler, paylaştıkça artan nadir şeylerden birisinin de "bilgi" ya da "akıl" olduğunu idrak etmişlerdir.

Sonuç

Genelde toplumumuz özelde ise aydın kesim, toplumumuzun bir BT'na dönüşmesi için içtenlikli bir arzu içindedir. Bu arzusunu gerçekleştirmek için kaynaklarının ne kadanni harekete geçirmeye hazır olduğunu zaman gösterecektir.

Ancak, bundan da önemlisi, BT hakkındaki yanlış kanaatlerini değiştirmeye ne denli hazır olduğunu, BT ile Sorun Çözme Kabiliyeti arasındaki yakını ilişkiyi görüp göremeyeceğidir.

Bilgi, onun işlenmesine yarayan yazılım ve donanımlar hepsi birer araçtır. Amaç ise "sorun çözmek"tir.

Bilgi toplumunun üyeleri, paylaştıkça artan nadir şeylerden birisinin de "bilgi" ya da "akıl" olduğunu idrak etmişlerdir.

Eğitimde Sistem Arayışları: Yerelleşme

Yrd. Doç. Dr. İrfan ERDOĞAN
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak.
Eğitim Bilimleri Bölümü

Eğitimde yerelleşme, eğitim sistemi üzerindeki kontrolün ulusal organlardan bölgesel organlara doğru tranşfer edilmesidir.

Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasal yapısında önemli değişimler yaşanmaktadır. Yıllardan beri demokratikleşmeye çalışılmaktadır. Endüstriyel bir ülke olmak için yoğun çabalar sarfedilmektedir. Endüstriyel üretimin toplam üretim ve ihracat içindeki payında artış kaydedilmektedir. Ekonomik yapıda devlet sektörünün ağırlığı düşürülmeye çalışılmaktadır.

Böyle bir değişim süreci içinde olan bir ülkenin eğitim ihtiyaçlarının merkezi bir sistem altında yapılan planlamalar ile karşılanması ve gerekli değişimlerin bir merkezden yönlendirilmesi bir tutarsızlık göstermektedir. Bu nedenle ülkedeki değişimlere cevap verebilmesi için Türk eğitim sisteminin merkeziyetçi yapısının azaltılıp yetki ve sorumlulukların bir çoğunun yerel düzeye transfer edilmesi gerekmektedir. Çünkü yerelleşmiş sistem ani değişen ekonomik gelişmelere daha etkili cevap verebilmesi ve çevresel değişim-

lere cevap verecek şekilde yapılabilir (Lauglo ve Lean, 1985) olması açısından daha işlevseldir.

Eğitimde yerelleşmenin siyasal açıdan da yararları vardır. Merkezi kontrolün yoğun olduğu eğitim sistemi içinde okullarda sunulan programlar genellikle "kalıplaşmış programlar"dır. Bu programlarda "doğru" ve "gerçekler" merkezi sistemin çizdiği paradigmlar çerçevesinde öğretilir (Lauglo ve Lean, 1985). Böyle bir sistem içinde çok sesliliğe dayalı bir demokrasi kültürünün oluşması zordur. Yerelleşmiş sistem ise demokratik toplum için gerekli olan çok sesliliğin ve katılımın yaşanabilmesi üzerine kuruludur (Lauglo ve Lean, 1985). Yerelleşme ile daha fazla akademik serbestlik getirilebilir ve çok yönlü programlara açık olan okulların yaygınlaşması sağlanabilir; bu da siyasal sistemin niteliğini geliştirir (Lieberman, 1989). Yerelleşme ile eğitim konusunda alınan kararlar için geniş bir katılım

tabanı oluşturulabilir. Ayrıca eğitim uygulamalarının kontrolü ve denetlenmesinde de çok yönlü ve dengeli bir kontrol mekanizması gelişir. Bütün bunlar eğitimde alınan kararları daha verimli kılar (Lauglo ve Lean, 1985).

İkibinli yıllara girerken toplumların yapısı çok kültürlülüğün korunması ve yaşatılması esasına dayandırılmaya çalışılmaktadır. Bu tür anlayışların merkezî yapının baskın olduğu toplumlarda varlığını sürdürmesi zordur. Sosyo-kültürel zenginliğin korunması yerel yönetim merkezli eğitim kurumları ile daha iyi sağlanabilir (Lieberman, 1989).

Teknolojideki gelişmeler bir yıl gibi kısa bir dönem içinde bile akıllara durgunluk verecek biçimdedir. Merkezi yönetim biçimine sahip olan kurumların bu değişmelere ayak uydurması zordur. Nitekim okulların araç gereç donanımının çok kısa zaman içinde demode hale gelmesinde merkezî yapının büyük etkisi vardır. Yerelleşmiş yetkilerle donatılmış okullarda ise inisiyatif yerel düzeyde olduğu için teknolojideki yenilikleri adapte etmek daha kolay olur (Lieberman, 1989).

Eğitimde yerelleşme pedagojik açıdan da önemlidir. Rousseau'dan, Dewey ve Freire'ye kadar birçok eğitimci öğrenmenin otonom ve aktif bir süreç olduğundan bahseder. Bireyin kendisi-

ni en yakın çevresine göre tam olarak gerçekleştirilmesi eğitimin temeli olarak kabul edilir. Otonom, bireyi ve çevresini merkez alan eğitim, yerel otoritenin etkin olduğu sistem içinde daha iyi gerçekleştirilebilir (Lauglo ve Lean, 1985).

Yerelleşme ile eğitime bölgesel kaynaklar mobilize edilebilir (Lauglo ve Lean, 1985). Yerelleşmiş sistem ile okullar arasında rekabet yükselir ve bu şekilde daha fazla eğitimsel hizmetler sunulur, eğitim kurumları kendi imkanlarını kullanarak extra kaynaklar yaratabilir (Weiler, 1991), programlar daha çok öğrencilerin ihtiyacına yönelik olur (Lieberman, 1989). Herşeyden önemlisi sistemin yeniden yapılanması ve kendini yenilemesi kolaylaşır. Merkezi sistemin işleyişinde etkili kullanılmayan insan kaynaklarından daha iyi yararlanılır. Yerelleşmiş sistemde çalışan personelin sadakati, yaratıcılığı ve kendisini çalıştığı kuruma adanması daha yüksek olur (Lauglo ve Lean 1985). Eğitimde gerçekleştirilmeye çalışılan amaçlar daha netleşir. Eğitim örgütlerindeki iletişim daha nitelikli hale gelir (Lauglo ve Lean, 1985).

Eğitimde Yerel Yönetimden Ne Anlaşılmalı?

Eğitimde yerelleşme konusunda önemli bir bilgi ve anlayış eksikliği vardır. Yerelleşme bazen yeni bir şeyler söyleme uğruna başvurulmuş bir terim bazen de başka bir beklentiyi gerçekleştirme amacıyla yönelinen bir sığınak gibidir adeta. Bu durum yerelleşmenin önünde önemli bir engeldir ve yerelleşmenin uzun zamandır hedeflenmesine rağmen bir türlü gerçekleşmemesinin altında bu sorun yatmaktadır.

Eğitimde yerelleşme eğitim sistemi üzerindeki kontrolün ulusal organlardan bölgesel organlara doğru transfer edilmesi anlamına gelir. Yerelleşme ile bölgesel düzeye merkezi otoritenin sa-

dece denetimsel gücü değil bunun yanında finansal sorumlulukları da transfer edilir (Lauglo ve Lean, 1985). Özellikle ABD ve İngiltere gibi ülkelerde eğitimin yönetilmesinde temsil hakkına sahip olmak ile yerel katkılara sahip olmak birarada algılanır. Türkiye'deki eğitimde yerelleşme tartışmalarında ise yerel katılım ve temsil dile getirilirken eğitim hizmetlerinin sunulmasında gerekli olacak yerel katkı üzerinde pek konuşulmaz.

Biçim olarak yerelleşmeden; bütçeleme, personel alma ve karar verme gibi etkinlikler anlaşılır. Yani yerelleşmiş sistemde; bütçe hazırlama, personel alma ve daha geniş alanda karar verme gibi yetkilerin merkezi otoritenin kontrolü olmadan kullanılabilmesi beklenir (Lauglo ve Lean, 1985).

Yerelleşmiş bir eğitim sistemi demek merkezi otoritenin bütün yetki ve sorumluluklarının yerel düzeye aktarılması demek değildir (Lauglo ve Lean, 1985). Nitekim yerelleşmiş eğitim sistemine sahip olan birçok ülkede de eğitimde merkezi otoritenin tamamen devre dışı kalmadığı görülmektedir. Örneğin, Fransa'da öğretmenlerin eğitimi, sertifikalandırılması, atanması, not sistemi, ücreti ve çalışma koşulları ulusal düzeyde kontrol edilir. ABD'de ise bu uygulamalar eyalet düzeyinde merkezi otorite tarafından yerine getirilir.

ABD'de eğitimde yerelleşme tartışmaları özellikle 1980'li yıllarda oldukça uç bir noktaya oturmuş ve hem merkezi hem de yerel otoritelerin eğitim kurumlarının işleyişi üzerinde hiç bir kontrolünün olmaması yani okul merkezli yönetim anlayışının benimsenmesi önerilmiştir (Prasch, 1990).

Eğitimde Yerelleşme Ama Nasıl?

Eğitimde yerelleşmenin sağlanması

uzun zamandır üzerinde konuşulan bir konudur. Ancak eğitimde yerelleşmenin nasıl gerçekleştirileceği üzerinde pek durulmamıştır. Aşağıda Türk Milli Eğitim sisteminin yerelleşmesi için dünyadaki değişik örneklerden esinlenerek oluşturulan bir yerelleşme modelini tartışmaya açmak istiyoruz. Bu modele göre eğitimin örgütleniş biçimi ve yeni oluşturulacak birimlerin görev ve yetkileri aşağıdaki şekilde olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve sorumlulukları fırsat eşitliğini sağlamak için burslar vermekle, ulusal düzeyde data- lar toplamakla, Ar-Ge etkinliklerini yürütmekle, insan gücünün geliştirilmesi ve hizmet içi eğitim çalışmalarının yapılması ve önderlik eğitimi için çalışmalar yapmakla sınırlı olmalıdır.

Eğitim sisteminin yerelleşmiş haldeki örgütleniş biçimi belli illeri kapsayan eğitim bölgelerine dayalı olacaktır.

M.E.B.'dan sonra eğitimden sorumlu birim, belirli illerin oluşturduğu bölgeden sorumlu Bölge Eğitim Kurulu'dur. Kurul bölgeye göre değişebilecek sayıda bir kısmı halkın oyu ve bir kısmı da bölge yetkilisi (vali) tarafından seçilen üyelerden oluşacaktır.

Bu kurul; eğitimle ilgili yasaları uygulama, Bölge Milli Eğitim Müdürlüğüne personel alımı, öğretmen ve yö-

**Yerelleşmiş
sistemde;
bütçe hazırlama,
personel alma ve
daha geniş alanda
karar verme gibi
yetkilerin
merkezi otoritenin
kontrolü olmadan
kullanılabilmesi
beklenir.**

neticiler ve eğitim uygulamaları için standartları belirleme, bölgede eğitim için ayrılan kaynağı yönetme, okulların gelişimi için planlamalar yapma, Vali ve merkezi hükümete önerilerde bulunma, öğretmenlerin ücretlerini belirleme, okul yılının takvimlemesini yapma, personel, öğrenci yönetmeliği, test ve değerlendirme, okul programları ve okul binaları için standartlar belirleme gibi görevlere sahiptir.

Hiyerarşik olarak Bölge Eğitim Kurulunun altında Bölge Eğitim Başkanı görev yapar. Bazı bölgelerde seçimle bazılarında valinin atamasıyla başa gelebilir. Görev ve yetkileri her bölgeye göre değişebilir.

Bölge Eğitim Başkanı : Bölge Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ve Bölge Eğitim Kuruluna başkanlık etmek, Bölge Mili Eğitim Müdürlüğü'ne personel almak, eğitimle ilgili kararlarda ve bütçe çalışmalarında önerilerde bulunmak, eğitim ile ilgili yasaları yorumlamak, Bölge yetkilisine (vali), Bölge Eğitim Kuruluna ve halka eğitim hakkında bilgi sunmak ve rapor vermek gibi görevlere sahiptir.

Bölge Eğitim Müdürlüğü : Genellikle Bölge Eğitim Kurulunun denetiminde çalışır. En genel işlevi bölge eğitimi hakkında veri toplamak ve bilgi vermektir. Ayrıca okulların standartını belirlemek, öğretmenleri sertifikalan-

dırmak, fonları onaylamak, Bakanlığın bölgedeki eğitim ile ilgili politikalarının uygulanıp uygulanmadığını izlemek, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarla ilgili programlar geliştirmek gibi işlevlere sahiptir. Bölge Eğitim Müdürlüğü eğitim konusunda uzmanlaşmış ve teknik işleri yapan birimdir. Bu özelliği ile Bölge Eğitim Kuruluna yardım eder ve yönlendirebilir. Bölge Eğitim Müdürlüğü, Bölge Eğitim Kuruluna karşı hiyerarşik olarak sorumlu olmasına rağmen büyük ölçüde M.E. Bakanlığı'nın paralelinde çalışan bir birim gibidir.

İl Eğitim Kurulu : Eğitim konusunda il düzeyindeki en yetkili organdır. Bölgenin verdiği yetkileri kullanır. Personel ve okul mal varlığı üzerinde yetkilidir. Kurul üyelerinin seçimi her bölgeye göre değişebilir. Üyeler bazı illerde atama ile bazılarında seçim ile oluşturulabilir. İl düzeyinde eğitimle ilgili alınan her karar kurulun onayından geçer.

Kurulun fikir aldığı ve atadığı bir İl Eğitim Müdürü vardır. Müdür kurulu bilgilendirmek, okul personelinin çalışmalarını organize etmek, personel almak, promosyon gibi işlerde önerilerde bulunmak, planlama yapmak, okul programlarını değerlendirmek, okul binaları ve diğer eğitim araçları hakkında öneriler geliştirmek gibi görevlere sahiptir.

Eğitimin Finansmanı

Eğitimin nasıl finanse edileceği belirlenmeden oluşturulacak eğitimde yerelleşme modeli eksik kalır. Yerelleşmiş sistemde doğal olarak merkezi hükümetin yetki ve sorumluluklarının azaltılması gibi finansal sorumluluğu da azaltılacaktır. Yani yerel birimler merkezi otoritenin denetimlerini ve yetkilerini devraldıkları gibi merkezi hükümetin eğitim için yapmış oldukları harcamaların belli bir oranını devra-

lacaklardır veya üstleneceklerdir. Bu durumda eğitimin finans kaynağı ne sadece merkezi hükümet (Bakanlık), ne de yerel birimler olacaktır. Eğitim harcamaları merkezi hükümet, il ve ilçe düzeylerinde üç kaynaktan sağlanacaktır. Her üç düzeyde de eğitim için ayrılacak kaynağı yaratabilmek için vergi vb. uygulamalara gidilebilir. Bu üçlü finans sistemi uygulaması ile her düzeyde kaynak üretme yolunda kendiliğinden bir çaba sarfetme gerçekleşebilir.

Yerelleşmede

Yaşanabilecek Sorunlar

Eğitimde yerelleşmeyi farklı beklentilerle destekleyenler olabilir. Örneğin, çocuklarına verilen eğitimi yetersiz bularak yerel insiyatif altında eğitimin daha iyi sunulacağını düşünerek destekleyenler olabilir. Bu durumda eğitimde yerelleşme bazen belirli bir grubun veya kurumun gücünü zayıflatmak ve bazen de iktidarın siyasal gücünü ulusal düzeyde olduğu kadar bölgesel düzeyde de arttırmak amacıyla gerçekleşebilir (Lauglo ve Lean, 1985). Örneğin, Küba'da eğitimin yerelleşmesi Eğitim Bakanlığı'nın tekelinin bölge düzeyinde de yükseltilmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Lauglo ve Lean, 1985). Yerelleşme, eğitimde nitelik arayışlarının dışında başka beklentilerle istendiğinde elbetteki başarılı olamayabilir.

Eğitimde yerelleşme beklenmedik biçimde bir merkezleşme ile sonuçlanabilir. Örneğin, ABD ve Avrupa'da Katolik ve misyoner okulların merkezi otoritenin denetiminden kurtulurken kendi içinde merkezleşmesi yerelleşmeye giderken merkezleşmeye kayılmasına gösterilebilecek önemli bir örnektir (Lauglo ve Lean, 1985).

Yerelleşmeye geçilirken birçok insanın veya kurumun statüsü değişebi-

leceği için yerelleşmeye karşı birtakım direnmeler olabilir. Örneğin, yöneticiler kendi statüleri değişebileceği için yerelleşmeden hoşnut olmayabilir. Çünkü

yerelleşmenin getireceği değişimler yöneticilerin yeni düzenlemelerle ve uygulamalarla karşı karşıya kalmalarına yol açacak ve alışık olunmayan yeni politika ve roller ön plana çıkacaktır.

Sistemin yerelleşmesi ile birtakım yetki ve sorumlulukların yerel düzeye transferi, katılımcılık, sorgulama ve sorumluluk kültürü gelişmemiş ve bu gibi konularda deneyimi az toplumlarda zorluklara yol açabilir (Prasch, 1990). Yani torpil ve istismar kültürü yaygın olan bir toplumda yerelleşmeyi gerçekleştirmek zor olabilir. Ayrıca, eğitim yerelleştiği zaman, okulların finansmanında yörelere göre doğabilecek denge-sizlikler, fırsat eşitsizliği açısından önemli bir problem olabilir (Lauglo ve Lean, 1985).

Sonuç

Yukarıda Türk eğitim sisteminin yerelleşmesi için bir model denemesi sunduk. Standart bir yerelleşme biçiminin olduğunu söylemek zordur; her ülke kendi özelliklerine göre bir yerelleşme modeli oluşturabilir. Bu bağlamda Türkiye'de de eğer eğitimde yerelleşme tercih edilecekse, ülke koşullarına uygun bir yerelleşme planı üzerinde tartışılmalıdır. Sonuç olarak yukarıda oluşturulan yerelleşme modelini varsa eksiklikleri doldurulacak bir girişim olarak kabul etmekte fayda vardır.

KAYNAKÇA

- Hill, Paul T. ve Jhonan, J. *Decentralization and Accountability in Public Education*, Washington, RAND.
- Lieberman, M. *Privatization and Educational Choice*, St. Martin's Press, New York, 1989.
- Paul T. Hill, Josephine Bonan. *RAND Decentralization and Accountability in Public Education*.
- Lauglo, J. ve McLean, M. *The Control of Education*, London, Heinemann Educational Books, 1985.
- Prasch, J. *How to Organize for School Based Management*. Alexandria, Virginia, ASCD, 1990.
- Clune, William H. ve White, Paula A. *School-Based Management*. CPRE Research Report Series, 1988.

45 Dakikanın Kaygısı

Dr. İlhami FINDIKÇI

Eğitimde sistem tartışmaları devam ediyor. Esasında yapılan tartışmaların akademik anlamda eğitimde sistem konusu ile ne kadar ilgili olduğu ayrı bir tartışma konusudur.

Bu yazıda üzerinde durmak istediğimiz nokta, sistem ya da daha doğru bir ifade ile uygulamadaki değişikliklere ilişkin tartışmaların mevcut eğitim uygulamalarındaki kalite kaygısını gölgelemesi olasılığıdır. Biz bu olasılığın giderek güçlendiğini düşünüyoruz. Öyle ki eğitim-öğretim alanındaki uygulamacılar, eğitim yöneticileri, öğretmenler ve diğer personelin önemli bir kısmı kendi inisiyatifleri altındaki yaptırımlarından çok tamamen denetimleri dışındaki görevler ve görevlilerle ilgilenme eğilimine girmişlerdir. Oysa ki eğitim yöneticileri ve öğretmenlerin kendi çalışmalarına ve uygulamalarına odaklanmaları gereklidir. Örneğin öğretmenlerin 45 dakikalık derslerine eğilmeleri ve buradaki başarılarını gözden geçirmeleri öncelik almalıdır. Kuşkusuz uygulamalardaki değişikliklerle ilgilenmek, görüş bildirmek gereklidir. Ancak bu ilgi, kişinin kendi işini, kendi uygulamalarını geliştirme çabasını engelleyecek düzeyde olmamalıdır.

Eğitim alanında birikmiş olan sorunların çözümü, eğitimle doğrudan ve dolaylı ilgili tüm bireylerin kendi etkinliklerini gözden geçirmelerini gerektiriyor. Mevcudu ya da değişikliği eleştirmek kadar yanlış olduğu düşünülen uygulamanın alternatiflerini düşünmeyi alışkanlık haline getirmemiz gerekiyor. Kısacası her uygulamacının kendi uygulama alanı ile ilgili olarak projeler üretmesi zamanı çoktan gelmiştir. Çözüm önerileri düşünülmeden yapılan sürekli olumsuz eleştirilerin, sorunların çözümünde yeterli olmadığının yüzlerce kanıtı vardır. Bu bakımdan öğretmen ordusuna büyük görevler düşmektedir. Dolayısıyla öğretmenliğin somut uygulama alanı olan bir ders saati içindeki uygulamaları ve öğretmenin bu konudaki kaygısını mercek altına almakta yarar olacaktır.

Sayıları beşyüzbine yaklaşan öğretmen ve yöneticilerin ilk adım olarak kendilerine yatırım yapmak, kendilerini geliştirmek alışkanlığını edinmeleri gereklidir. Bilgi toplumunun bilgi insanını yetiştirmemiz, her öğretmenin bir ders saati olan 45 dakikayı en etkin, verimli ve yararlı biçimde değerlendirmesi ile yakından ilgilidir. Öğretmenin 45 dakikalık dersine girmeden önce yaptığı hazırlık, daha iyiyi verme, daha yeni bilgileri sunma, daha iyi rol yapma kaygısı, insan kaynağımızın en iyi biçimde yetişmesine yol açacaktır. Kısacası öğretim kadrosunda 45 dakikanın kaygısı, insan kaynağımızın kalitesini belirleyecektir.

45 dakikanın kaygısı, öğretmenin dersini sadece öğrencilere bilgi verilecek bir zaman dilimi olarak görmesini engellemelidir. 45 dakika, hızla artan bilgileri kullanma becerilerini geliştirmeyi sağlamalıdır. Bu ise öğretmenin yerleşmiş bulunan alışkanlıklarını değiştirebilecek esneklikte olmasını, rutin uygulamaların üzerinde düşünebilmesini gerektirir. 45 dakikanın kaygısı, 45 dakikanın kalitesini beraberinde getirmelidir. Toplam kalite ile ilgili bilimsel çalışmalar kalitenin, insan kalitesinden başladığını ortaya koymuştur. Giyimi, dış görünüşü, düşünceleri, ça-

lışmaları, konuşmaları kısaca tüm etkinliklerde kalite kaygısını hissetmek örnek alınan kişiliği ve özdeşim modeli olması nedeniyle öğretmenler için son derecede önemlidir. 45 dakikanın kaygısı, öğretmenin belirli kaynaklarda yazılı bilgileri yılların alışkanlığı ile aktarma rolünü aşmasını gerektirir. Bu kaygı, öğretmenin alan bilgisi, genel kültürü ve öğretmenlik formasyonundaki erezyonu önlemeyi sağlamalıdır. Her 45 dakika yeni bir hayat, yeni bir oyun, bir yeniyle karşılaşma, yeni bir bakış açısı, yeni bir ufuk olabilmelidir öğretmen için. Öğretmen için yeni bir ufuk olabilen bir 45 dakika, öğrenciler için yeni ufuklar oluşturacaktır.

Öğretmenin 45 dakika kaygısı, bazı öğretmenlerdeki "en iyi ben bilirim" saplantısının aşılmasını sağlamalıdır. Öğrencilerle yarışan değil, onların arayışlarına yön veren, danışmanlık yapan, öğrenmenin yollarını birlikte keşfetmeye çalışan öğretmen, 45 dakikanın kaygısını mutlaka 45 dakikadan önce hissetmiştir.

45 dakikanın kaygısı, öğrencide kendini tanıma çabasını, bağımsız düşünme alışkanlığını, sorumluluk duygusunu sürekli ve sistemli çalışma alışkanlığını geliştirebilmelidir. Bu kaygı, bilgi teknolojisinin sağladığı araç-gereçleri sınıf ortamına yansıtmanın çabasına eşlik etmelidir. Yine bu kaygı, öğretmenin kendisini sınıfın tek hakimi, en güçlüsü, en bilgisi, en akıllısı sanmasını önlemelidir. 45 dakikanın kaygısını içinde hisseden öğretmen, kendisini sınıfın merkezinde görme alışkanlığını aşmıştır. Ayrıca bu öğretmen, eğitim-öğretim kadar sosyal ve bilimsel alandaki gelişmeleri, yenilikleri izleme alışkanlığına da sahiptir.

45 dakikanın kaygısını duyan öğretmen, enerjisini eskiyen, kalıplaşmış bilgilerini savunmaya değil, yeni bilgileri edinmeye yönelir. Yeni birşeyler öğrenme konusunda öğrencilerinin önünde yer alır ve örnek olur. Sadece sınıfta değil, sosyal hayatında da takıntıları olmayan, kendini geliştiren örnek bir insan olur.

Kaygılı öğretmen, taraftarlığını yaptığı görüş, düşünce ve inançlardan çok karşısında yer aldığı görüş, düşünce ve inançları dinleyebilen, hoş görebilen insandır.

45 dakikalık ders saatini en iyi şekilde değerlendirme kaygısı içinde olan öğretmen, hangi alanda olursa olsun aşırılıklardan sıyrılabilen öğretmendir. Eğitim ve öğretim kavramları arasındaki farkı bilen, eğitime de öğretime de kendisi ile başlayan öğretmendir. Eğitim-öğretim ortamında kendisini değil bilimselliği tek ölçüt olarak gösteren öğretmendir. 45 dakikasının kaygısını hisseden öğretmen, öğretim ortamında fırsatları en iyi biçimde değerlendiren, öğrencilerinin kaygıları ile kaygılanabilen, sadece onlara değil anne-babalarına da birşeyler verme çabası içinde olan öğretmendir. Tek amacı, kendi prototipi kişiler değil, bireysel özellikleri doğrultusunda gelişen insanlar yetiştirmektir. 45 dakikanın kaygısı içinde olan öğretmen, 45 dakikanın sonunda, bir öğretim haftasının, bir öğretim döneminin, bir öğretim yılının sonunda, kendi performansını değerlendiren, artıları ve eksilerinin dengesine kafa yoran öğretmendir. Bu değerlendirme sonunda gerekirse kendisini sınıfta bırakabilen öğretmendir.

Bütün bu saydıklarımız ve daha sayılabilecek özelliklere sahip olmak, bu özellikleri göstermek için çaba harcamak hiç de kolay değildir. İşte bunun içindir ki ister bir sanat, ister mühendislik, isterse teknikerlik olarak tarif edilsin öğretmenlik, dünyanın en zor mesleklerindedir. Sözü edilen özellikleri taşıyan, bu yönde çaba gösteren öğretmenlerimizin azımsanmayacak sayıda olduğuna inanıyoruz, inanmak istiyoruz. Bu özelliklerin çoğunun bireysel kişilik yapısı kadar insanın bireysel çabasına ve öğrenmeye açık olmasına da bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Oryantasyon Eğitimi

Doç. Dr. Erdal CEYHAN

Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi

Oryantasyon? Yeni bir işe, yeni bir okula, üniversiteye giren kişinin çevresine, işine, okuluna alışabilmesi için bulunduğu iş ya da okul çevresinde bulunan yetkililer tarafından hazırlanan özel ve oldukça kısa süreli bir eğitim programıdır.

şinin çevresine, işine, okuluna alışabilmesi için bulunduğu iş ya da okul çevresinde bulunan yetkililer tarafından hazırlanan özel ve oldukça kısa süreli bir eğitim programıdır.

Bir takım sözcükleri oluk oluk İngilizce'den alıp Türkçe'de hiç çekinmeden kullanıyoruz. Ulusal bilinci gelişmiş hiç bir kimse bu olguyu rahatlıkla kabullenemez. Onun için öncelikle bu **Oryantasyon** terimine bir Türkçe karşılık bulmak gerekiyor.

Nedir **Oryantasyon**? Yeni bir işe, yeni bir okula, üniversiteye giren ki-

Webster (1981, 803) sözlüğünde, Oryantasyon: varolan bir duruma ya da çevreye uyma, tanışma işlemi, diye verilmiş.

Longman (1978, 767) sözlüğünde, Oryantasyon: kişiye yön verme; rehberlik yapma, anlamında işlenmiş.

Redhouse (1975, 681) ise Oryantasyonu, yönelme, yöneltme; çevre koşullarına uydurma ya da uyma,

alışma; yeni bir çevreye alıştırmaya programı, diye verilmiş.

Bütün bu kavramlardan sonra **Oryantasyon**'u belki **Alıştırma** diye çevirebiliriz.

Alıştırma Eğitimi batı ülkelerinde ve iş yerlerinde yerleşmiş, önemsenen bir eğitim biçimi olarak kabul edilir. O zaman diyebiliriz ki **Oryantasyon** (Alıştırma) Eğitimi daha çok;

1. Üniversite ya da bir okula girişte öğrencilere verilen;
2. Yeni bir iş yerine girişte, yeni personele verilen eğitimidir.

Alıştırma eğitimine neden gerek duyulur?

Batı üniversitelerine her yıl Avrupa'dan Asya'dan dünyanın dört bir yanından ve değişik eğitim dizgelerinden bir çok öğrenci gelir. Bu öğrencilerin yeni bir topluma, yeni bir okul dizgesine alışmaları hiç de kolay olmaz. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kültür şoku yaşarlar ve bir bölümü de "homesick" denilen sız özlemi içinde çalışmalarına kendilerini veremezler; başarılı olamazlar.

Kültür şokunu Schumann (1978), "Yeni bir kültüre giren kişinin uyumsuzluğundan doğan bunaltı", diye tanımlıyor. "Yeni bir kültür çevresine giren kişi kendisini fazla bağımlı hisseder ve daha önce kullanmış olduğu sorun çözme mekanizmalarının burada çalışmadığını görür," diyor.

Aynı durum şimdi Türk üniversitelerinde de söz konusudur. Ekim ayı olunca Türkiye'nin dört bir ya-

nında değişik üniversiteleri kazanan öğrenciler evlerini terkederek göçmen kuşlar gibi 4-6 yıl çalışacakları, içinde yaşayacakları yeni üniversitelere gitmekte ve buralarda genellikle üniversite hayatında karşılaşılabileceği bir çok sorunun yanında **kültür şoku**'na da uğramaktadırlar.

Özellikle Doğu, Güneydoğu kentlerinde doğup, büyümüş, belki de büyük kentleri hiç görmemiş bir öğrencinin İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlere gelip ODTÜ, Boğaziçi gibi Amerikan sisteminin hüküm sürdüğü okullara alışması kolay olmamaktadır. Aynı durumlar büyük kentlerden küçük kentlere giden öğrenciler için de söz konusudur.

Batı üniversiteleri gerek resmi yoldan; diğer yandan öğrenci dernekleri kanalıyla dışardan gelen öğrencileri yeni çevrelerine alıştırmak, yeni arkadaşlarıyla tanıştırmak için geniş ölçüde ciddiye alınan Alıştırma Programları uygulanmaktadır (Williamson, 20).

Bu programların içeriğinde dışardan gelen her öğrencinin aşağı yukarı karşılaşılabileceği bütün sorunlar saptanmıştır. Yönetim bu sorunların

ortaya çıkmaması için bazı önlemler alır; eğer sorunlar ortaya çıkmışsa bunların çözülmesi için gerekli rehberlik servislerini işe koşar (Arbuckle, 48).

A. Üniversiteye Yeni Gelenler

Üniversiteye yeni gelen öğrencilere ne gibi hizmetler verilebilir?

1. Her şeyden önce diğer kentlerden gelen öğrenciler sıcak bir "Hoşgeldin"le karşılanmalıdır. Bu "Hoşgeldin"in ölçüsü üniversitenin geleneklerine uygun olarak bir "parti" vermek olabileceği gibi diğer etkinlikler şeklinde; örneğin, bazı öğretim üyelerinin davetleri, söyleşileri gibi etkinliklerle de sürebilir. Öğretim üyeleri ve yönetim personeli, yeni gelen öğrencilere burada mutlu olacakları duygusunu vermelidir.

2. Öğrencilerin barınma, yemek, ulaşım ve diğer sorunları için gerekli planlamalar yapılmalı ve en kısa zamanda çözüm bulunmalıdır. Öğrenciler yurtlarda mümkün olduğu kadar kendi sınıflarından olan, kendi yaş gruplarında ve anlaşabilecekleri arkadaş gruplarıyla bir arada kalmalıdır.

3. Öğretim üyeleri yeni gelen öğrencilerin ruhsal durumlarını anlamalı ve onlara daha çok yardımcı olmalıdır.

Diğer yandan bu gibi öğrencileri okula ve okul çevresine alıştırmak için şunlar yapılabilir (Knapp, 53) :

a) Çevreyi tanıma ve bilgilendirme gezileri düzenlenebilir,

b) Kaynak kişiler tarafından odak noktası gençlerin sorularından oluşan konferanslar, söyleşiler düzenlenebilir,

c) Derslerin amaçları, kullanılacak gereçler, kitaplar dönemin başında belirlenmelidir,

d) Her türlü kaynaklara ilişkin bilgi veren broşürler, el kitapları sağlanabilir.

Diğer yandan alıştırı eğitimi resmi bir ders olarak, "Çalışma Becerileri" adı altında verilebilir. Böylece öğrencilerin sınavlarda daha çok başarılı olabilmeleri için; araştırma yapabilmeleri için ve kütüphaneyi daha etkili olarak kullanabilmeleri için böyle bir ders üniversitelerin ilk sınıflarında gerekli olmaktadır.

Yeni gelenlerin eski öğrencilerle daha iyi kaynaşabilmeleri, iletişim yetilerini en üst düzeyde kullanabilmeleri için belirli rehberlik hizmetleriyle birlikte öğrenci dernekleri de önemli bir rol oynarlar.

Bu şekilde yeni gelen öğrenciler yavaş yavaş hem çevrelerine daha

iyi uyum göstermekle birlikte, çevredeki iş olanakları için etkili arkadaşlıklar kurmasını öğrenmeye ve toplumun içinde kendilerine seçkin bir statü bulmaya çalışırlar.

B. İşçilere

Alıştırma Eğitimi

Alıştırma Programları diğer yandan bir iş yerine yeni gelen işçilere, memurlara ve diğer personele de uygulanır.

İster genel amaçlı olsun ister mesleki amaçlı, bütün okullar insanlara hayatın genel ilkelerini ve çok kullanılan bazı araç gereçleri gösterirler. Oysa en yeni teknolojiyle çalışan fabrikalar, iş yerleri yeni gelen personeli bu çok yeni teknolojiye göre yeniden eğitmek durumundadırlar. Bu eğitim **İş Başında Eğitim; Hizmet İçi Eğitim** biçimlerinde sürüp gidecektir. Fakat işin başlangıç aşamasında, işçiyi çevresine, iş yerine, arkadaşlarına alıştırmak için mutlaka bilinçli bir şekilde hazırlanacak bir **Alıştırma Programı**'na gerek vardır. Bu alıştırmada yeni gelen işçinin varolan stresini üzerinden atması, rahatlaması ve daha uyumlu olması için gerekli personel (ustabaşılar, teknik personel ve diğer eğitici personel) kendisine yardımcı olacak ve işin en verimli olarak nasıl yapılabileceği konusunda işçiyi bilinçlendirecektir. Bu konuda yönetimin bazı noktalarda çok dikkatli olması gerekir.

1. İşin hedefleri iyi saptanmalı; iş çözümlenmeleri sonucunda çıkacak yeterliklere bağlı olarak iş bölümünün saptanması; ayrıca kişiden beklenenler iyice belirlenmelidir.

2. İş çevresinin ergonomik yapısı ortaya konmalı, bu yapıyı en yeterli

biçime dönüştürmek için işçilerin, alt kademelerin de düşünceleri alınmalıdır.

3. İşçiyi yalnız kendi işinde değil, o işe yakından bağlı işlerde de bilinçlendirmek için işyerinde "**dönmeli**" bir sistem uygulanmalı; kişinin yalnız bir tek beceri çeşitiyle boğulup kalmasına izin verilmemelidir.

4. İş yerinin "**mükemmelleştirilmesi**" için personelin düşüncelerinin alınmasına dönük bir "**dönüt**" alma sistemi uygulanmaya konulmalıdır.

5. Çalışan insanların ruh sağlığından haberdar olmak için "Endüstriyel Psikoloji"den anlayan elemanların araştırma yapmalarına ve bu araştırmaların sonuçlarını uygulamaya fırsat verilmelidir.

Sonuç:

Gerek yeni bir okula gelen öğrenciler olsun, ya da bir iş yerine yeni gelen personel, hemen başkalarından çeşitli konularda yardım isteyecektir. Bir yardım bulamadığı sürece bunalacak, çeşitli sorunlar geliştirecektir. İşte bu sorunlar ortaya çıkmadan yeni gelen insana sahip çıkıp onu yeni çevresine alıştırmak **Alıştırma** (Oryantasyon) Programının amacıdır.

İnsan çevresine ne kadar çabuk ve etkili uyum sağlarsa ondan daha çok verim alınabilir ve çevresindeki insanlar yeni gelenle yaşamaktan daha mutlu olurlar. Bunun için, her şeyden önce yeni gelen insanı kazanmak gerekir. Onu kendi haline bırakıp "istersen yüz, istersen boğul" demek kolaydır. Ama eğer insanı kazanmak istiyorsak ona yardım etmeliyiz; özellikle işin başında.

KAYNAKLAR

Arbuckle, Dugald S. *Student Personnel Services in Higher Education*. New York: Mc Graw Hill Comp., Inc., 1953.

Knapp, Robert H. *Practical Guidance Methods*. New York: Mc Graw Hill Book Company, Inc. 1953.

Schumann, John H. "Second Language Acquisition", in (Understanding Second Language Learning) Ed. John C. Richards. Newbury House, 1978, p. 167.

Williamson, E.G. *In Colleges and Universities*. New York: Mc Graw-Hill Book Company, 1961.

Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı Toplandı

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansı 28 Ağustos-2 Eylül 1995 tarihleri arasında İzmir Çeşme'de toplandı.

Ana konusu "21. Yüzyılın öğretmeni Nasıl Yetiştirmeliyiz?" olan konferansa dünyanın çeşitli ülkelerinden ve Türkiye'den toplam 172 bilim adamı ve eğitimci katıldı. İzmir-Çeşme Altınyunus tesislerinde yapılan toplantının açılış konuşmaları Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Mehmet Ali Kısakürek, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Namık Çevik ve Buca Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Galip Karagözoğlu tarafından yapıldı.

5 gün süresince akademik ve sosyal çalışmaların yoğun bir şekilde yaşandığı konferansta aşağıdaki 6 ana konu tartışıldı.

- 1- *Gelecek yüzyıl için öğretmen yetiştirme modelleri.*
- 2- *21. yüzyılın öğretmenin karakteristik nitelikleri.*
- 3- *21. yüzyıl toplumlarında öğretmenin rolü.*
- 4- *Alternatif okul modelleri ve öğretmen yetiştirme modelleri.*
- 5- *Öğretmen yetiştirme alanında araştırmalar.*

6- *21. yüzyıl öğretmenin mesleki gelişmeleri.*

Ayrıca her sabah yapılan genel kurul toplantılarında dünyaca tanınmış 4 eğitimci tarafından 4 ana konferans verildi. Kalifornia Üniversitesinden Prof. Dr. McNeil, İngiltere Bath Üniversitesinden Prof. Dr. James Calderhead, Amerika Birleşik Devletleri Cincinnati Üniversitesinden Prof. Dr. Estella Matriano ve ülkemizden Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, verdikleri konferanslarla 21.yüzyılın öğretmenin nasıl yetiştirilmesi, bu öğretmenlerin hangi niteliklere sahip olmaları ve öğrenme-öğretme sürecinde nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği konusunda çok değerli bilgiler verdiler. **Prof. Dr. Bozkurt Güvenç**'in konferansın ilk gününde verdiği 21.Yüzyılda öğretmen eğitimi konulu konferans, yerli ve özellikle yabancı uzmanlar tarafından büyük ilgi ve beğeni ile izlendi. Konferans süresince bilim adamları tarafından hazırlanmış öğretmen yetiştirmeye ilgili bildiriler 4 çalışma grubunda ayrı ayrı sunuldu ve tartışıldı. Konferansın dili İngilizce olduğundan simültane

tercüme olanağı sağlandı. Konferansta 72 bildiri sunulurarak tartışıldı. Bu bildirilerin İngilizce orijinal metinleri, Buca Eğitim Fakültesi tarafından bastırılarak ilgililere ulaştırılması sağlanacak.

Konferansın 3. günü yapılan Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme Sorunları ve Çözüm Önerileri konulu açık oturumda konuyla ilgili sorunlar dile getirilerek çözüm önerileri üzerinde duruldu. Buca Eğitim Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Galip KARAGÖZ-OĞLU yönetiminde yapılan açık oturuma Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi Müsteşar Yardımcısı Kenan KOLUKISA, YÖK Temsilcisi Danışman Prof.

Dr. Saim KAPTAN, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sudi BÜLBÜL, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kemal AÇIKGÖZ ve Eğitimci Yazar Hüseyin Hüsnü TEKIŞIK konuşmacı olarak katıldılar.

Konferans akşamlarında İzmir Valisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü, Çeşme Belediye Başkanı ve Buca Eğitim Fakültesi Dekanı tarafından verilen yemek ve kokteyller de katılımcıların etkileşimde bulunmaları bakımından büyük yararlar sağladı.

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ DÜNYA KONFERANSI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER

*Öğretmen Eğitimi Dünya Konferansına katılan çok sayıda yerli ve yabancı yönetici, akademisyen ve eğitimciden bazılarının konferansa ilişkin görüşlerini aldık.
Bu görüşleri aşağıda özetle sunuyoruz.*

Nevzat Ayaz-

Milli Eğitim Bakanı

"İkibinli Yılların eşiğinde siyasal ve kültürel küreselleşmeye doğru gidiyoruz. Bilgi çağına girerken dünya ile birlikte hareket etmek durumundayız. Saniyi toplumları yerlerini hizmet ve bilgi toplumlarına bırakıyorlar. Tüm bu gelişmelere paralel olarak biz de yoğun çalışmalar yapıyoruz. Yedinci beş yıllık kalkınma planında eğitim en önemli sektör olarak yer almış bulunuyor. Hem bilgi toplumuna geçmek hem de kültürel benliği korumak eğitimle mümkündür. Bu eğitimi verecek olan öğretmenin yetişmesi bu bakımdan da çok önemlidir. Dolayısıyla bu tür toplantılar yoluyla diğer ülkelerdeki modelleri görmek, tartışmak büyük yararlar sağlayacaktır."

Prof.Dr. Galip KARAGÖZOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dekanı

"Ülkemizde ve dünyadaki öğretmen yetiştirme sistemine ışık tutmak amacıyla ve Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ile eğitim fakültelerimizin öğretmen yetiştirme politikalarını ve uygulamalarını geliştirmelerine yardımcı olacağı inancıyla düzenlenen bu konferansın, ülkemiz eğitim sistemi için yararlı sonuçlar sağlayacağına inanmaktayız. Konferansın düzenlenmesinde psikolojik ve mali destek sağlayan Milli Eğitim Bakanımız Sayın Nevzat AYAZ'a, Yaşar Holding Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Selçuk YAŞAR'a, İstanbul Kültür Koleji Kurucusu Sayın Fahamettin AKINGÜÇ'e, Çimentaş Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı Sayın Rasih SOMER'e, İzmir Valisi Sayın Kutlu AKTAŞ'a, Çeşme Belediye Başkanı Sayın Nuri ERTAN'a ve bu faaliyetin düzenlenmesinde her türlü desteği bize sağlayan Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Namık ÇEVİK'e, toplantımızı onurlandıran Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversite öğretim elemanlarına ve eğitimcilerimize en içten teşekkürlerimizi sunarız."

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ DÜNYA KONFERANSINDAN BAZI SONUÇLAR

Öğretmen Eğitimi Dünya konferansında gerek bildiriler ve grup çalışmaları gerekse konferanslarda dile getirilen önemli bazı tespitleri, sonuçları, önerileri aşağıda maddeler halinde özetledik. Kuşkusuz dört günlük bir akademik program çerçevesinde yapılan konferansın sonuçları burada özetlenenden çok daha geniştir.

□ 21. yüzyılda eğitim küreselleşmek durumundadır. Eğitim, küreselleşmeyi hızlandıran bir süreç olmalıdır.

□ İnsanlığın bugünden başlayarak yakın gelecekte karşı karşıya kalacağı çok önemli iki eğilim vardır : Bunlardan birincisi küreselleşme çabasıdır. Diğeri ise bunun tam karşısında olan

ulusal değerleri koruma çabasıdır. Birbirine zıt olan bu iki istek arasındaki dengenin öğretmenler tarafından eğitim yoluyla kurulması gereklidir.

□ Küreselleşmenin bazı ulusal kültürleri yok edeceği, eriteceği yönündeki endişeler, dünyada kutuplaşmalara yol açabilecek niteliktedir.

□ Eğitim sistemleri, yerel kültürleri koruyarak evrensel değerlere sahip bireyler yetiştirebilmelidirler. Bunu yapacak olan ise öğretmendir. Öğretmenlerin herşeyden önce çok kültürlülüğün, kültürler arası bağlantının, kültürel renkliliğin bilincinde olmaları ve bu şekilde yetiştirilmeleri gereklidir.

□ Geleceğin sınıfları farklı kültürelere sahip öğrenciler arasındaki etkileşime sahne olacaktır. Bu değişim, geliş-

Prof. Dr. Craig Kissock

Minnesota Üniversitesi

"Burada Türk meslektaşlarımızla bir arada bulunmaktan çok mutluyum. Bu tür toplantıların kültürel alışverişi de hızlandırması çok önemli. Farklı kültürlerdeki öğretmen yetiştirme modellerini tartışarak birbirimizden dersler alıyoruz. Her yönden çok yararlı olduğu kanısındayım."tır."

Dr. Robert M. Swerdlow

New York Üniversitesi

"Doğrusu böylesine organize bir toplantı beklemiyordum. Organizasyon her bakımdan mükemmel. Akademik açıdan her sabah belirli bir konferansın olması ilgi çekici oluyor. Ayrıca Türkiye'de konuyla ilgili bilgi birikimi, araştırma verileri ve uzmanlaşmış insan gücünün gelişmiş olduğunu gördük ve buna sevindik. Misafirperverliğinizi de eklemekte büyük yarar var. Doğrusu hem keyifli zaman geçirdik hem de başarılı akademik çalışmalar yaptık."

Prof. Dr. Sudi Bülbül

Hacettepe Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Eğitim Bilimleri
Bölümü Başkanı

"Öğretmen eğitimi tüm dünya ülkelerinin ortak sorunu. Öğretmen adaylarının seçilmesi, eğitimleri, istihdamı, hizmetiçi eğitimlerinde sorunlar var. Ancak görüyoruz ki bu sorunlar her ülkede belirli düzeyde vardır. Bu konferansta da anlaşılmıştır ki öğretmen yetiştirme üniversiteler bir iştir. Bu iş, kaynaklarını daha çok teknik alanlara yöneltmek isteyen üniversiteler için pahalı bir iştir. Yine önemli bir sonuç olarak görüyoruz ki, globalleşen dünyada öğretmen eğitimi de bu değişmeye uyum sağlamalıdır. Öğretmen, bilgi aktarıcısı olmaktan çok öğrencinin, hızlı değişen dünyaya uyumunu sağlayacak, farklı alt kültürleri uyum ve karşılıklı saygı içinde geliştirecek bir ortam oluşturmalıdır. Öğretmenin rolü değişmiştir. Şimdi sorun, bu öğretmeni nasıl yetiştireceğiz noktasında düğümleniyor. Yani küreselleşme

miş, birçok Avrupa ülkesinde başlamış durumdadır. Öğretmenin, yerel özellikleri, değerleri yok saymadan bu değerlerden hareketle küresel değerleri kazandıracak bir ortam oluşturması gereklidir. Bu ise kolay değildir. Öğretmen eğitimi programlarının gözden geçirilmesini gerektirir.

□ Yaşadığımız gezegenin hayat kalitesini artırmak her insanın temel görevlerindedir. Ancak öğretmenlere bu konuda daha büyük görevler düşmektedir. Dolayısıyla öğretmen eğitimi programları, yerel-ulusal çalışmaların yanında küresel statejilerin de geliştirilmesine olanak tanınmalıdır.

□ Eğitim-öğretim, bir sosyalizasyon sürecidir. Öğretmen, eğitim ve öğretim arasındaki farkı farkedecek ve geleneksel alışkanlığın ötesine geçecek bir yaklaşımla yetiştirilmelidir.

□ Dünyadaki mevcut eğilimler,

eğitimin kültürel baskı aracı olarak kullanılmasını yaygınlaştırabilir. Öğretmenlerin bu konuda dikkatli olmaları ve azalan insani değerlerin korunmasına özen göstermeleri, dünya barışı bakımından büyük önem taşımaktadır.

□ 21. yüzyılın öğretmeni, kendisine yatırım yaparak, kendisini geliştirerek, öğrenmeyi sürekli ve sistemli bir alışkanlık haline getirmiş olmalıdır.

□ Öğretmenin yüklendiği roller giderek artmaktadır. Öğretmen sınıfta iyi bir aktör, iyi bir lider, danışman, usta öğretici, problem çözücü olmalıdır. Daha da önemlisi uygun ortamlarda uygun rolü benimseyebilmelidir.

□ 21. yüzyılın okulu, kendi içinde bağımsız, bir işletme mantığı ile çalışabilmelidir. Okulun küresel ve ulusal hedefleri yanında kendi özel hedefleri olabilmelidir.

□ Öğretmen yetiştirme, üniversiter

sürecinde acaba baskın kültürler diğerlerini eritecek mi? Öğretmen bu durumda nasıl bir rol oynamalıdır? İşte bunlar tartışılıyor. Yani ulusal değerleri kayıp etmeden hangi ortak-evrensel değerleri kazandıracacağız? Burada coğrafi farklılıklar, dil, din, kültür farklılıkları önemli rol oynuyor. Bu konferansta gösterdiği ki bu ve benzeri sorunlar bize has değil, belki mahiyeti farklı ama diğer ülkelerde de bu sorunlar tartışılıyor. Ayrıca ülke olarak 150 yıllık bir öğretmen eğitimi geçmişimiz ve deneyimiz var.

Formal toplantı dışında informal toplantıların da çok yararlı olduğuna şahit olduk. İzmir ili bu toplantı için çok iyi hazırlanmış. Sayın Vali'nin işe sahip çıkması çok önemli ve yararlı. Doğrusu bu ilgi yerli ve yabancı uzmanları mutlu etti".

Dr. Trudi Taylor

St. Thomas Üniversitesi

"Konuyla ilgili temel sorunları konuştuk, tar-

tıştık. Kaliteli bir çalışma oldu. Problemlerin genellikle ortak olduğunu gördük. Türk uzmanların konularında çok yetkin olduklarını görmekten mutlu olduk. Eğitim konusunda iki temel görüş olduğunu görüyoruz. Bunlardan birincisi globalleşme, diğeri ulusalcılık akımıdır. Bu konuda aşırılıklardan kaçınmalıyız. Ortak noktalarda buluşmamız gerekiyor. Çalışmalar da bu yönde oldu. Türkiye ve özellikle Çeşme'de olmak çok keyif verici."

Prof.Dr. Kadriya Salimova

Rusya Eğitim Akademisi Üyesi

"Konusu çok güzel ve çok gerekli bir toplantı. Bu toplantıya Rusya'dan davet edilmiş olmak memnuniyet verici. Öğretmen eğitiminde metod konusu üzerinde çok duruldu. Özellikle dünyaya yeni yeni açılan Rusya için de konu çok önemli. Bana göre bu konferansın sonuçları 2-3 sayfalık bir özet halinde tüm hükümetlere gönderilmelidir."

bir iştir. Toplumsal gelişme ve kalkınmada öğretmen yetiştirme rolü çok büyüktür. Üçüncü dünya ülkeleri ile gelişmekte olan ülkeler henüz bu konunun önemini tam olarak anlamış değillerdir.

□ Türkiye'de öğretmen eğitimi ile YÖK, üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı ilgilenmektedir. 21. yüzyılın öğretmeninin en iyi biçimde yetiştirilmesi, sözü edilen kurumlar arasında bir görüş birliğinin oluşturulmasını öncelikle gerektirmektedir. Konunun acilen politik olmaktan ve kişilerin ya da siyasi partilerin doğrudan tasarruflarından çıkarılması ve bir devlet politikası biçiminde ele alınması gereklidir.

□ Ülkemizde eğitim konusundaki sorunların çözümü, kamu yönetimindeki çeşitli sorunların da giderilmesine bağlıdır. Bir alt sistem olan eğitim alanındaki çalışmalar tek başına yeterli olmayacaktır.

□ Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim programları, sağladıkları istihdam açısından gözden geçirilmelidir. Örneğin ülkemizde sayısı 8700'ü bulunan ortaokulların öğretmen ihtiyacını giderecek yüksek öğretim programlarının açılmasına ihtiyaç vardır.

□ Eğitim Fakültelerinin Eğitim Bilimleri Bölümleri tarafından verilen yaklaşık 20 kredilik öğretmenlik formasyonu derslerinin, ülkemizin ihtiyaç duyduğu ve yukarıda sözü edilen özelliklere sahip 21. yüzyılın öğretmenlerinin yetiştirilmesinde ne kadar yeterli olacağı tartışmaya açıktır.

□ 33 Eğitim fakültemizdeki ders programları, klasik alışkanlıkların ötesinde küreselleşen dünyadaki yeni eğitim ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmelidir.

□ Bu konuda akademisyenlerin, devletten, hükümetten, YÖK'ten beklentileri yanında sorunların çözümüne ilişkin kendi çalışmaları, projeleri ve performanslarını da gözden geçirmeleri gerektiği söylenebilir.

□ Sözü edilen bütün çalışmaların, yeniliklerin, program değişikliklerinin yapılması kuşkusuz eğitim sisteminin verimliliği bakımından çok önemlidir. Bu çalışmaların gerekliliği değil ama yeterliliği tartışılabilir. Eğitim sisteminin istenen verime ulaşmasında öğretmenin dersteki performansının belirleyici rol oynadığı unutulmamalıdır.

Hazırlayan: **Dr. İlhami FINDIKÇI**

Prof. Dr. Kemal Açıkgöz

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

"Eğitim sorunlarının çözümünde yapıyı sadece işleyiş bakımından ele almamız hatalıdır. Eğitim, politika ve ekonomiden soyutlanamaz. 2000'li yılların gündemini yakalayabilmemiz için politikaya dayalı olan eğitim yapımızı, öncelikle politize olmaktan kurtarmalıyız. Daha da önemlisi kamu yönetimi sistemimizin işleyişindeki sorunları öncelikle çözmemiz gereklidir. Çünkü; eğitim bu bütünün bir alt yapıdır."

Şule Tufan

Hacettepe Üniversitesi Araştırma Görevlisi

"Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi tarafından yapılan bu konferans süresince Çeşme Yurtsever Öğretmen Evi'nde kaldık. Özellikle Türk katılımcıların çoğunun burada kalması, eğitime ilişkin sohbet olanağı doğurdu. Konferans, genel olarak öğretmen eğitimiyle ilgili çeşitli konulardaki fikir alışverişine neden oldu. 4 gün süren akademik programda sunulan 72 bildiri yanında grup çalışmaları da mesleki gelişme bakımından önemli katkılar sağladı."

Okul Öncesinde Çocuğun Gelişimi

Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
Halk Eğitimi Bölümü Başkanı

*Hayatın ilk yılları, insan kişiliğinin
temel taşlarının atıldığı
en önemli dönemdir.*

Okul öncesi çağı olan 3-6 yaşları arasındaki çocuğun gelişimi bedensel, duygusal, toplumsal, zihinsel, cinsel, kişisel ve ahlâki gelişme, dil gelişimi, grafik gelişimi olarak incelenebilir. Bu ayırım tamamen görecelidir. Gelişme bir bütündür ve kalıtım ve çevrenin ortak ürünüdür.

Önce ilk çocukluk çağında kişilik gelişimini etkileyen yapıtaşlarına işaret etmek gerekmektedir.

Hayatın ilk bir-bir buçuk yılı çocuğun temel **güven duygusunu** kazandığı dönem olarak kabul edilmektedir. İlk aylardaki anne-çocuk ilişkisinin kalitesi çocukta güven duygusunun oluşmasına zemin hazırlar. Bebeğin temel ihtiyaçlarının (beslenme, barınma korunma) anne tarafından giderilme biçimi, çocuğun ihtiyaçlarının zamanında giderilmesi, annenin bebeğine gösterdiği **sevginin kalitesi**, gösterilme biçimi, bunu gösterirken yaptığı ten teması, dokunması, sıcaklığı, kucağa alış biçimi, onunla kurduğu göz teması, sözlü ve sözsüz iletişim biçimi, bebeği ile ilgilenirken taşıdığı ruh hali be-

bek tarafından anlaşılır ve güven duygusunun temelini oluşturur. Bebeğin bu ilk 1,5 yıl boyunca ne şartta olursa olsun barınacağına, besleneceğine korunacağına sevileceğine dair inancı pekişir veya bu konuda tedirginlikler yaşar.

Bir buçuk ile üç yaşlar arasında iken yürüme, tuvalet kontrolünü ka-

zanma ve dili kullanma ile özerk-davranışlar göstermeye başlamıştır. Çocuk artık yürüme ile gözlem yapma şansını arttırmıştır. Belirli bir sebep yokken hareket etme her insanda olan doğal bir davranıştır. Bunlar keşfetme eylemleridir. Çocuk anesinden uzaklaşmakta ve etki alanını

genişletmektedir. Tuvalet yapmayı da yavaş yavaş kontrolleri altına almaya başlarlar. Kas kontrolleri gelişmiştir. Bu dönemdeki anne-baba davranışlarının engelleyici, aşırı kontrollü, yasaklayıcı, cezalandırıcı, zorlayıcı olması gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle tuvalet alışkanlığı kazandırmak için annenin, daha anal ve

üretal kas kontrolü gelişme-

miş çocuğu, tuvaletini kontrol etmesi için zor-

laması, kendi iste-

diği zaman-

larda baskı ile

tuvaletini yaptır-

mak istemesi, tuvalet

sonrası temizlikte

aşırı titizlik isyan-

kâr kurala karşı

olan bir kişilik

yaratacağı gibi, kurallı aşırı temiz, titiz, kendisinden istenildiği gibi davranan bir kişiliğe de yol açabilir. Üç ilâ altı yaşlar çocuğun dili kullanmaya başladığı, kendi bedenine ve çevresine karşı bir kontrol kazandığı dönemdir. Erkek ile kadınlar arasındaki cinsiyet farklılığı ve kendi cinsiyetinin ne olduğu üç yaşlarından sonra öğrenilir. İnsandaki en temel isteklerden biri olan merak duygusu bu yaşlarda gelişir. Aynı zamanda oyun çağında olan çocuk oyun yolu ile de merak dürtüsünü ve öğrenme isteğini geliştirir. Üç-Dört yaşlar sıklıkla soru sormanın görüldüğü yaşlardır. Soru çağı da denilen bu dönemde çocuk öğrenmek için sorar, bir de dili kullanmak, cümle kalıplarını denemek için sorar.

Çocuğun doğal hareketliliğinin ve merakını tatmin için yaptığı hareketlerin engellenmesi, cezalandırılması öğrenme isteğini ve girişim gücünü engeller. Çevresinde huzursuzluk doğuracağı ve cezalandırılacağı endişesi taşıyan çocuk verilenle yetinir. Yeni bir faaliyete girmekten çekinir. Engellenme sonucu çocuk başarmaktan araştırmacı ve girişimci olmaktan ve rekabettten hoşlanmaz olur.

Bu yaşlar arasındaki çocukla kurulacak **sözel iletişimin** kalitesi çocuğun zihni gelişimini etkilemektedir. Yeni doğmuş bir çocuğun çıkardığı ilk ağlama sesi ile anlamlı olarak söylediği ilk kelime arasındaki ses gelişmesi düzenli ve ardışık (önceliği sonralığı olan) bir sıra izler. Ağlama sesinden sonra cıvıldaama veya ağulama dönemi dediğimiz kumru gibi ses çıkarılan bir dönem yaşanır. Bu dönemde a, e, i, ı gibi sesler çıkarılır. Sonra heceleme dönemi yaşanır. Bu dönemde tek tek heceler kurulmaya başlanır. Altı ilâ sekizinci aylardan sonra heceler birleştirilir ve sonra konuşma gelir. İlk anlamlı kelime bir-iki yaşları arasındadır. İlk tek kelimeli cümleler kurar ve dört yaşları

civarında gramer olarak doğru cümleler kurabilir.

Bu dönemde kendisi ile kısa, tamamlanmamış daha çok emir kipi içeren ve sebep sonuç ilişkisi içermeyen cümlelerle konuşulması, çocuğun sebep-sonuç ilişkisi kurmasını güçleştirir. Kelime sayısını artırmasını ve kavramları öğrenmesini yavaşlatır. Dil gelişmesi ile okul başarısı arasında yakın ilişki vardır. Aynı zamanda zekâ ile dil gelişmesi ilişkilidir.

Okul öncesi çağıdaki çocukların düşünce biçimi daha büyük yaştaki çocuklardan farklıdır. Düşüncede esneklik yoktur. Yeni bir sonuca başka yollarla da ulaşılabileceğini düşünemezler. Düşüncede bir sabit fikirlilik göze çarpar.

Zekâ, yaşla birlikte ergenlik dönemi sonlarına kadar olgunlaşan bir özelliğimizdir. Okul öncesindeki çocuk, "İşlem öncesi" dönem veya "Sezgisel" dönem dediğimiz dönemdedir. Bu çağıdaki çocuk gerçekte gerçek olmayanı tam anlayamaz. Ölçemez, hesap edemez. Fantazi bir dünyası vardır. Hayalle gerçeği ayırtedemez. Görünürdeki fark onları yanıltır. Madde, ağırlık ve hacim değişmezliği denilen kavramlara sahip değildir. Bir madde nin şeklinin değiştirildiğinde miktarının, ağırlığının ve hacminin de değiştiğini düşünür. Mantuki ilişkiler kurmakta zorlanır. Kısaca bu çağıdaki çocuğun düşüncesi kendine hastır. Kendi kendine konuşabilir. Ağaçla, çiçekle, hayvanla konuşabilir. Arkadaşı veya bir yetişkinle konuştuğunda da bazen kendi kendine konuşuyor gibidir.

Altı yaşlarından önce çocuk kendi "beni"ni başkasından ayırmakta güçlük çeker. Aynı zamanda kendi düşüncesini başkalarının düşüncesinden ayırmakta da zorlanır. Başkalarının da kendisi gibi düşündüğünü zanneder.

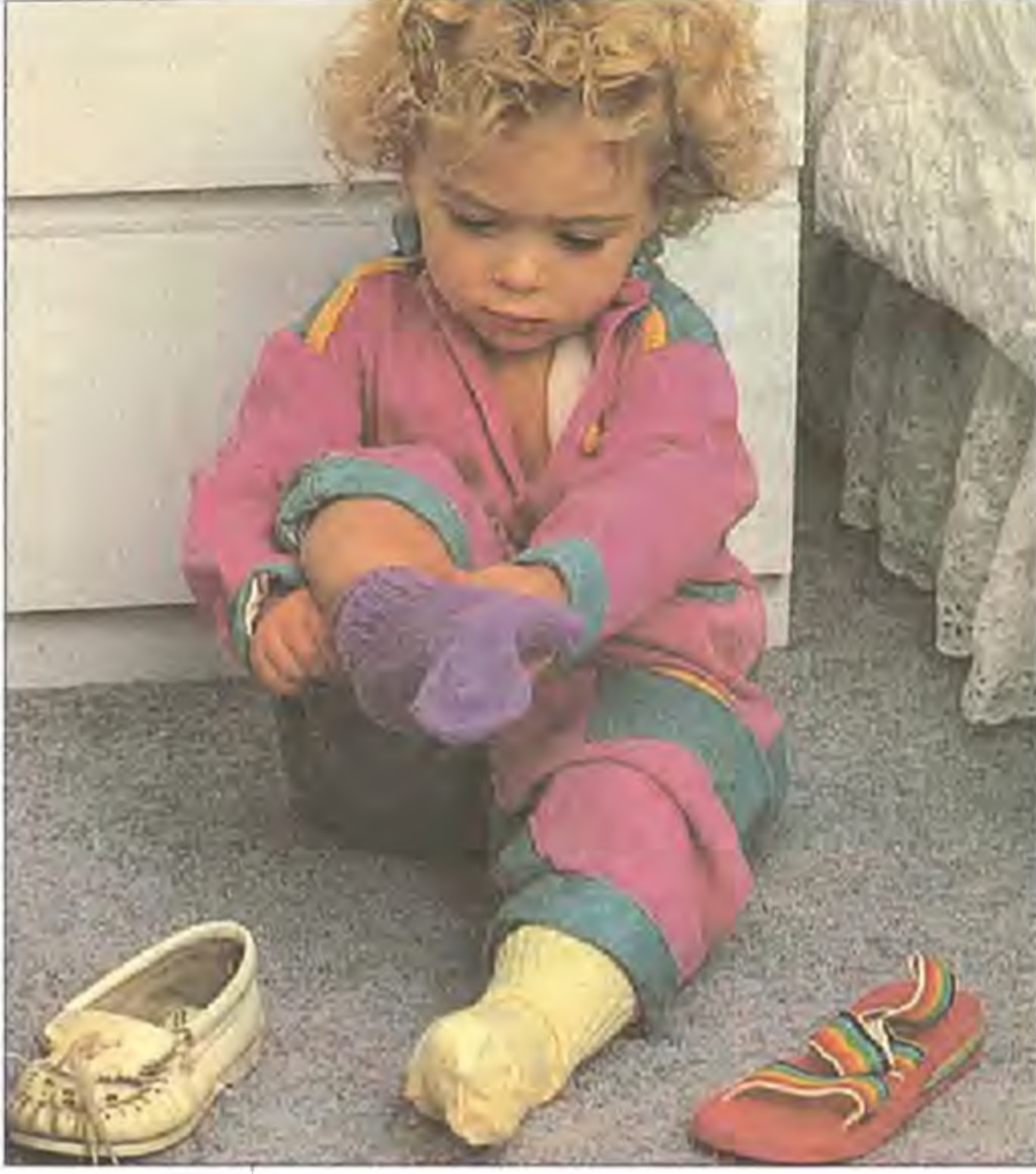
Okul öncesi çağıdaki çocuk daha

çok kendi ilgi ve ihtiyaçları ile ilgilidir. Bir bakıma kendisinin merkez olduğu bir dünya yaşar.

Okul öncesi çağıdaki çocuğun doğru ile doğru olmayanı ayırması güçtür. Kuralların altında yatan gerekçeleri kavramakta zorlanır. Kurallara yetişkinler öyle istediği için uyar. Cezadan çekinme doğru davranışa iten bir neden gibidir. Bir yanlış davranış sonucu uğranılan zararın miktarı o davranışın değerlendirilmesinde ölçüttür.

Toplumsal gelişme, bebekliğin ilk aylarından başlayan ve ileri yaşlara kadar devam eden bir özellik gösterir. Çocuğun içinde yaşadığı ailede şartlar, toplumsal gelişme için en önemli değişkendir. Çocuğa ailede verilen değer, onun ele alınma biçimi, anne-baba ve kardeşler arasındaki statüsü, kaç kardeş olduğu, ilk, ortanca ve sonuncu çocuk olup olmadığı, anne-babanın birbirleri ile kurdukları ilişkinin kalitesi, eve gelen misafirlerin karşılanma biçimi ve çocuğun bunları gözleme derecesi, evdeki bireylerin cinsiyetlerinin dağılımı anne ve babanın uygun, ör-

nek alınacak davranışlar içinde olup olmaması sosyal-toplumsal gelişme için en önemli değişkenlerdendir.

Çocuk içinde bulunduğu durumu duyguları vasıtası ile dışa yansıtır. Hoşuna gitmeyen, canını acıtan bir olayda hoşnutsuzluğunu belirtir. Okul öncesi çağda duyguların dışa vurumu giderek maskelenmeye, toplumun kabul ölçüleri içinde yapılmaya başlanır. Ama genede duygular kendiliğinden dışa vurulabilir. Bir duygusal durumdan diğerine geçiş çabuk olabilir. Söz gelimi gülerken ağlayabilir. Bu dönemin bir özelliğidir. Çocuğun korkularının hemen tamamı öğrenmeye bağlıdır.

Korkuların pek azı (yüksek sesten irkilme, boşluğa düşmekten, bir desteğin çekilmesinden korkma gibi) öğrenmeye

bağlı olmaksızın ortaya çıkmaktadır. Diğer korku türleri (Yıldandan, karanlıktan vb. gibi şeylerden korkma) gibi öğrenme ile edinilmiştir.

Okul öncesi eğitim çocuğun toplumsallaşmasını, temel kavramları öğrenmesini, paylaşma ve işbirliği yapmayı öğrenmesini kolaylaştırır. Bu dönemde çocuk oyun çağındadır ve oyun çocuğun hayatıdır. O, oyun yolu ile öğrenir, işbirliğine ve paylaşmaya dayalı oyunlar oynaması zaman alır. Önce tek başına oyun dönemi vardır. Aynı mekanı paylaşsalar bile her çocuk kendi kendine oynar. Sonra paralel oyun (bir arada, zaman zaman aynı oyun materyalini paylaşarak oynanan oyun) dönemi gelir. Daha sonra işbirliğine dayalı oyunlar oynanır. Çocuklar genellikle 5-6 yaşlarından önce tam anlamı ile işbirliği isteyen oyunlar oynamakta zorlanırlar.

Okul öncesi eğitimde çocuğun renk, şekil, boyut kavramlarının gelişimi hızlandırılabilir. Grafik gelişimi kolaylaşabilir. Çocuklar dört yaşları civarındayken ince kas gelişimleri kalem tutacak olgunluğa ulaşmamıştır. Karalama yapabilirler, sonra daire üçgen ve kare çizebilirler. Genellikle yedi yaşlarından önce paralel kenarı (baklava şekli) çizemezler. Bunu çizmek için yeterli el ve göz işbirliğini (koordinasyonu) geliştirememişlerdir.

Hayatın ilk yılları, insan kişiliğinin temel taşlarının atıldığı en önemli dönemdir. Annenin ve babanın örnek kişiler olması ve yeterince zenginleştirilmiş çevrede yetişmek çocuğun gelişimi için gereklidir. Çocuğun beş duyu organına ulaşan uyarıcı miktarının kâfi derecede olması beklenir, uyarıların azlığı öğrenme çevresinin kısıtlanması manasına gelir. Okul öncesi eğitim ile çocuğun olgunlaşması ve gelişmesi için uygun bir çevre oluşturur.

Okullu Günler

Çocuğunuzun okulda yaşadığı problemleri abartmayın ve onun yanında sürekli bu konuyu konuşmayın.

Çocuğunuzun okula ilişkin ilk deneyimlerinin en iyi biçimde gerçekleşmesini sağlamak için anne-babaların dikkat etmeleri gereken bazı noktalar vardır.

Çocuğunuz ilkokula yeni başlıyorsa, hazırlıklarınızı büyük olasılıkla tamamladınız; kitap, kalem, kırtasiye ihtiyaçlarını aldınız, çocuğunuzla "okul" konulu sohbetlerde bulundunuz. Unutmayın ki okul hayatı yalnız çocuğunuz için değil sizin için de yeni bir başlangıç ve yeni bir hayat biçimidir.

Çocuğunuzun okul yaşantısı süresince beklemediğiniz bir çok problemle karşılaşabilirsiniz. Çoğu zaman çocuğunuzun nasıl bir yardım gerektiğini bilemeyebilirsiniz.

Yarın Yine Okula Gitmek Zorunda mıyım?

Birçok çocuk okulun başlayacağı günü sabırsızlıkla ve heyecanla bekler. Fakat ebeveynler gözlemliyorlar ki; çocuklar, okula hergün gitmeleri gerektiğini keşfettikten sonra sıkılmaya başlamaktadırlar.

Böyle bir problemle karşılaştığınızda, çocuğunuzun onun anlayabileceği bir dilde okul günleri, tatiller kısacası okul zamanı hakkında bilgilendirin. Örneğin 4 hafta sonra doğum gününü olduğunu, ondan 6 hafta sonra sömestir tatili olduğunu, yılbaşından belirli bir süre sonra tatile gireceğini vs. anlatın. Okulda arkadaşlarıyla ve öğretmenle-

riyle beraber çok keyifli zamanlar yaşayacağını belirtin.

Anne Babalardan Küçük Bir Öneri

Çocuğum okula başladığında büyük bir duvar takvimi aldım. 1. ve 2. dönemi her günü kare içerisine alarak gösterdim. Beraberce okul günlerini doldurduk. Tatil ve bayramları işaretledik. Arkadaşlarının ve onun doğum günlerine özel işaretler koyduk. Okulun düzenlediği gezi ve gösteri günlerini işaretledik. Şimdi çocuğum okula gitmekten daha büyük bir zevk alıyor.

Okulun Düzenine Alışma

Çocuğunuz anaokuluna devam ettiyse ilk okuldaki düzene ilk günden kolaylıkla uyum sağlayacağını düşünebilirsiniz. Fakat bu her zaman kolay olmamaktadır:

◆ Okulda geçirilen zamanın, çocuğunuz üzerindeki etkisini küçümseme-
yin. Çocuğunuzun okulda geçirdiği za-

man, arkadaşlarıyla geçirdiği oyun zamanından üç kat daha fazladır.

◆ Okulda zaman ders, teneffüs ve öğle yemeği arası gibi dilimlere bölünmektedir. Birçok çocuk sınırlandırılmış zamanlara uymakta zorlanır.

Okul düzenine alışma konusunda yaşayacağınız bu ve benzeri problemler için çocuğunuza zaman tanıyın.

Sabah Yaşanan Telaş

Birçok okul, öğrencilerinin, okul bahçesinde belirledikleri saatte bulunmalarını bekler ve geç gelenleri geri gönderir. Çocuğunuz, sabahları okula gitmek ve ders saatlerine yetişebilmek için hazırlanırken telaş yaşayabilir.

Anne Babalardan Küçük Bir Öneri

Bir gece önce çocuğumun giysilerini ve okula götürmesi gereken eşyaları onunla birlikte hazırlarım. Her sabah, unutulabilecek eşyaları hazırlamak üzere panik yaşamamak için 15 dakika erken kalkarım.

Her Sabah Yaşanan Uzun Vedalaşmalar

Çocuğunuzun okula başladığı ilk gün onunla beraber sınıfa girmenize izin verilebilir. Fakat daha sonraki günler birçok okul yönetimi anne-babaların çocuklarıyla okul bahçesinde vedalaşmasını isteyecektir. Bazı çocuklar ağlamaya başlayabilirler; anne-babalarından ayrılmak istemeyebilirler. Eğer çocuğunuz ana okuluna gittiyse en azından çocuğunuzun tepkilerini ve ona karşı nasıl davranacağını biliyorsunuzdur. Sınıf içinde problem oluyorsa, bırakın, çocuğunuzun öğretmeni olaya hakim olsun ve sizin de desteğinizle çocuğunuzun tanımaya çalışsın.

Anne Babalardan Küçük Bir Öneri

Esen, okulun açılacağı ilk gün çok gergin ve heyecanlıydı. Ertesi gün arkadaşlarından birini çağırdık ve okula doğru beraberce yürüdük. Esen arkadaşıyla konuşmaktan dolayı çok meşguldü. Beni unutmuştu bile... Okul bahçesine girdiğimizde "Hoşçakal" dedim ve ayrıldık. O hâlâ sohbet ediyordu.

Gözyaşları, Yorgunluk ve Gerginlik:

Saat 8 olduğunda, çocuğunuzun, elinde okuma kitaplarıyla büyük bir olgunluk içinde sınıfa girdiğini gördüğünüzde şaşırabilir ve çocuğunuzla gurur duyabilirsiniz. Fakat saat 15:30 olduğunda çocuğunuz yorgun, gözyaşları içinde veya 2 yaşındaki bir çocuk gibi öfke gösterilerinde bulunabilir.

En iyi huylu çocuk bile okula başladığında duygusal açıdan karmaşa yaşayabilir. Parmak emme, yatak ıslatma gibi bebeksi davranışlara döner. Bu ve benzeri davranış problemleri ile karşılaştığınızda yapabileceğiniz tek şey çocuğunuza destek vermek, onu anladığınızı hissetmesini sağlamak, okul yö-

netimi, öğretmen ve rehberlik servisiyle işbirliğine geçmek ve bu dönemin geçmesini beklemek. Çocuğunuzun okulda yaşadığı problemleri abartmayın ve onun yanında sürekli bu konuyu konuşmayın. Çocuğunuz bu ilgi çemberinden fazlasıyla hoşlanabilir!

Anne Babalardan Küçük Bir Öneri

Bir hafta sonra anladım ki, Burak okulda öğle yemeklerini yemiyor ve gergin hali açlıktan kaynaklanıyor. Artık onu okuldan almaya gittiğimde yanımda bir tost biraz meyve ve sevdiği birkaç yiyecek götürüyorum. Yiyeceğini bitirene kadar o günün nasıl geçtiğini ona sormuyorum, hatta hiç konuşmuyoruz.... Yiyecekler bitince normale dönüyor ve kendiliğinden benimle konuşmaya başlıyor. Onu sıkmadan gününün nasıl geçtiğini anlamaya çalışıyorum.

Sınav Zamanı

Birçok okul, öğrencilere farklı şekillerde sınav uygular. Bazen bu sınavlar velileri de içine alır. Öğretmenler, genellikle okulun açıldığı ilk günlerde yaptıkları testlerle çocukları şu açılardan değerlendirirler:

- ◆ Öğrenci kaç harfi tanıyabiliyor?
- ◆ Harfleri telaffuz edebiliyor mu?
- ◆ Kaç objeyi doğru bir şekilde sayabiliyor?
- ◆ Kalem kontrolü nasıl?
- ◆ Güçlü ve zayıf yönleri neler?
- ◆ Daha çok hangi alanda yardıma ihtiyaç duyuyor?
- ◆ Hangi alanlarda gelişmeye daha yatkın?

Öğretmenlerden Anne-Babalara Öneriler

● Anne babalara bazı önerilerimiz var: Çocuğunuzun okula başladıktan sonraki ilk aylarda ona yönelik akademik beklentileriniz çok yüksek seviyede olmasın. Sosyal açıdan çocuğunuzun iki ayağı üzerinde duruyor olabilmesi, sınıf içerisinde arkadaşlarıyla iletişime geçmek için çaba göstermesi yeterli. Çocuğunuzun bu çabalarına destek olun. Göreceksiniz ki bir süre sonra çocuğunuz daha uyumlu ilişkiler kuracak.

● Eğer büyük çocuğunuz bu okulun üst sınıflarına devam ediyorsa, küçük çocuğunuz okula daha kolay uyum sağlayacaktır. Fakat her teneffüs ve öğlen yemeği arasında büyük çocuğunuzun kardeşiyle ilgilenmesini beklemeyin. Her iki çocuğunuzun da kendi sınıfından ve kendi yaş grubundan arkadaşlar edinmesi daha önemlidir.

● Çocuğunuzla, okul ve dersler hakkında konuşmaya başlayarak ona yardımcı olabilirsiniz. Okulda öğrendiği bir şarkıyı size öğretmesini; en çok sevdiği ders kitabını beraber incelemeyi teklif edebilirsiniz.

Parent, September 1995'den Çeviri : **UZ. Psk. Nuran PULLUKÇU ÇETİNOĞLU**

Kardeş Kıskançlığı

Doç. Dr. Mine MANGIR

Arş. Gör. Figen BAŞAR

A.Ü Ziraat Fakültesi Yüksek Okulu Çocuk
Gelişimi Anabilim Dalı

***Yeni kardeşin doğumu,
anne-babanın ilk çocuğa
gösterdiği ilginin***

azalmasını gerektiren bir durum değildir.

***Aksine bu dönemde ilk çocuk, daha fazla sevgi ve
şefkat görmek istemektedir.***

Kıskançlık, insanlar arasında görülen en doğal duygulardan biri olup, sevilen kişinin başkaları ile paylaşılmasına katlanamamak anlamına gelmektedir. Bu duygunun temelini, çocukluk döneminde, aileye yeni bir kardeş geldiğinde anne-baba sevgisinin paylaşılması oluşturmaktadır.

Yaşamın ilk yıllarında çocuğun dünyasında en önemli ve en değerli varlık "annesidir". Anne, çocuğun her türlü fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamasının yanısıra psikolojik ihtiyaçlarını da karşılayarak toplumsal bir birey haline gelmesine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla anne, çocuğun yaşamının odak noktası olmaktadır.

Anneyi başka birisiyle paylaşmak, ya da anne kucağında yabancı bir bebek görmek çocuk için dayanılır bir duygu değildir. Çocuk yeni bir kardeş geleceğini öğrendiği anda anne sevgisini yitirme korkusu başlamaktadır. An-

nenin gebeliğinin son aylarında ağırlaşmasıyla, isteksiz ve yorgun oluşu, çocukta sevilmediği ve istenmediği duygusunun doğmasına neden olmaktadır (Salk 1982).

Bu dönemde tedirgin bir bekleyiş içerisinde giren çocuk, annesinin sevgisini sınamaya çalışarak olmadık isteklerde bulunabilir. Anne sabırsız davrandıkça tedirginliği artarak kafasında sormaya korktuğu birçok soru oluşabilir. Sonuçta annenin eve kucağında bir bebekle dönmesi ve bebeği görmek için eve gelen insan kalabalığı çocuğu büsbütün korkutarak şüphelerinin gerçekleştiğini düşünmesine neden olabilir. Kendisi erkekse, gelen kardeş kız olduğu için daha çok sevildiği sonucunu çıkarabilir. Gelen erkek bir bebek ise neden ikinci bir erkek çocuğa gerek duyulduğunu anlayamaz. Bir süre duygularını içinde saklayıp bebeği severek gelen hediyelerle oyalanabilir. Birkaç gün geçince "Bebeği sevdik, artık gel-

***Çocuk yeni bir
kardeş geleceğini
öğrendiği anda
anne sevgisini
yitirme korkusu
başlamaktadır.***

diği yere gitsin" vb. gibi sözler söyleyerek yoklama yapar. Bebeğin gitmeyeceğini anladıktan sonra da kıskançlık belirtileri iyice su yüzüne çıkmaya başlayabilir (Yörükoğlu 1983).

Kimi çocuk ise kıskançlığını doğrudan açığa vuramayarak dolaylı yollarla ifade etmeye çalışabilir. Kardeşine büyük bir düşkünlük göstererek onu öpmeye, okşamaya doyamaz. Bebeğin bakımında anneye yardım etmeye can atar. "Ne cici, ne tatlı değil mi anne?" diyebilir. Aslında çocuk kıskançlık duygusundan kurtulmuş değildir, sadece bu duyguyu içine atmıştır. Kıskançlığını dışarı vurursa, annenin kendisinden uzaklaşacağı korkusuyla kardeşinin yanında görünmeyi tercih etmiştir.

Her çocuk kardeşini kıskanabilir, bu oldukça doğaldır. Ancak bu kıskançlığı, çocuğun bütün düşüncelerine hakim olabilecek düzeyde değildir. Anne ve babalar, kıskançlık duygusunun olduğunu düşünmeli ve bunu doğal karşılayarak, kıskançlığı olumsuz yönde artırıcı tutum ve davranışlardan kaçınmalıdır. Çocuk kardeşine yaklaştıkça "Aman kardeşine dokunma!" diyerek tepki gösteren bir anne, çocuğun kardeşine karşı öfkesinin artmasına ve onun el üstünde tutulduğu duygusuna kapılmasına neden olabilir. Çocuğun duyguları anlayışla karşılanmalı, ancak kardeşine zarar vermesinin istenilmediği de kesin bir dille anlatılmalıdır (Yörükoğlu 1983, Oktay 1988).

Anne ve evdeki diğer bireyler, bebeği, çocuğun önünde gösterişli bir biçimde okşayıp sevmekten kaçınmalıdır. Annenin bebekle uğraştığı bir sırada babanın ilk çocukla ilgilenmesi yararlı olabilir. Ayrıca anne bebeği doyurup uyuttuktan sonra, çocuğuyla ilgilenerek, onunla oyun oynamalı ve

olumlu ilişkiler kurmalıdır. Annenin sevgisini ifade etmesi için aşırı çaba göstermesi gerekebilir.

Üç-dört yaşındaki bir çocuğu kardeşi olduktan kısa bir süre sonra kardeşini kıskanmasını önlemek amacıyla anaokuluna göndermek de çok yanlış bir tutumdur. Çocuk kendi yararı için okula verildiğini düşünmeyecek ve bu davranışı kendisinin evden uzaklaştırılması olarak yorumlayacaktır (Gesell 1940).

Yeni kardeşin doğumu, anne-babanın ilk çocuğa gösterdiği ilginin azalmasını gerektiren bir durum değildir. Aksine bu dönemde çocuk, daha fazla sevgi ve şefkat görmek istemektedir. Dolayısıyla bu dönemde anne ve babalara büyük görevler düşmektedir. Bu görevlerin en başında da küçük çocuk ile ilgili tüm faaliyetlere büyük çocuk da dahil edilerek onda ailenin sevilen ve değer verilen bir üyesi olduğu duygusunun oluşmasını sağlamak gelir (Yeşil Yaprak 1992).

Unutulmamalıdır ki çocuk, toplumun ve ailenin neşesi, umudu ve yarınıdır. Sağlıklı toplumlar için çocuklara önem verilmeli ve onlara sevgiye lâyık bir birey oldukları hissettirilmelidir.

GESELL, A., 1940. **First Five Years of Life.** Harper and Brother Press. New York.

OKTAY, A., 1988. **Kardeşler Arasındaki İlişkiler.** Yaşadıkça Eğitim. Sayı: 5 İstanbul.

SAIK, L., 1982. **Çocuğun Duygusal Sorunları.** Çev. Erzen Onur. 2. Basım Evrim Matbaacılık. İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, A., 1983. **Çocuk Ruh Sağlığı.** 6. Baskı. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.

YEŞİL YAPRAK, B., 1991. **Çocuklarda Kıskançlık.** Yaşadıkça Eğitim. Sayı: 18. İstanbul.

OKULÖNCESİ DÖNEMDE DİL GELİŞİMİ ETKİNLİKLERİ

Doç.Dr. Necate Baykaç DÖNMEZ
Uzm. Çağlayan Atilla Dinçer
Uzm. Nilay Dereobalı,
Uzm. Şebnem Gümüşçü
Uzm. Ülkü Pişkin
Aralık, 1993

Çocukların büyüme ve gelişmeleri doğum anından itibaren büyük bir ilgiyle izlenir. Büyümenin en hızlı olduğu yaşamın ilk yılı ve bunu izleyen altı yaşa kadar olan dönem, çocuğun gelişimi ve eğitimi açısından en önemli dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çocukların zihinsel, dil, sosyal ve fiziksel gelişim alanlarında yaşlarına uygun özellikler göstermeleri beklenmektedir. Yaşamın ilk yılında en hızlı gelişim fiziksel büyümede görülürken, ikinci yıl dilin en hızlı geliştiği dönem olarak kabul edilmektedir. Çocuğun dili kullanmayı öğrenmesi gelişimin en önemli göstergelerinden biridir. Çünkü dil, belirli kurallara dayalı semboller sistemidir. Konuşma ise, dili kullanarak sözlü iletişim kurma yöntemidir. Her dilin sözcük, ses ve gramer yapıları birbirinden farklıdır. Gelişimin doğum öncesinden başladığı görüşüne dayanılarak çocuğun dil ile ilgili becerileri de bu andan itibaren öğrendiği kabul edilmektedir.

Çocuğun dil gelişimi doğumdan itibaren izlendiğinde doğuştan getirdiği bir ses kapatışının olduğu görülmektedir. Doğumdan sonraki ilk aylarda bebek ağlama, gülme, hıçkırma, bağırma gibi kendiliğinden birtakım sesler çıkarırken, dışardan işittiği sesleri de taklit etmeye başlar. Ses taklitleri, hece tekrarları ve ilk sözcüğün söylenmesi gibi dil gelişimindeki belirgin aşamalar izlenerek çocuğun konuşulanları anlaması ve konuşmaya başlaması gerçekleşir. Çocuk olgunlaştıkça konuşma mekanizması üzerindeki denetimi artmaktadır. Çocuğun biyolojik kapasitesinin yanısıra çevrenin ve eğitimin gelişim üzerindeki etkinliği de önem kazanmaktadır. Bu nedenle çocuğun anadilini kazanırken geçirdiği aşamalarda eğitimin destekleyici rolünden yararlanmak gerekmektedir. Çocuğun ilk dönemlerde konuşması için desteklenmesine, uygun ortamlar yaratılmasına ve uyarıcılar sunulmasına gereksinimi vardır.

"Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri" adlı bu kitap, bu amaçları desteklemek; eğitimcilere, anne ve babalara çocuğun anadilini kazanmasına, dil gelişimini doğru ve zamanında tamamlamasına yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır.

Çocukların dil gelişimlerini desteklemek amacıyla hazırlanan bu kitabın eğitimciler, anne - babalara ve tüm ilgili kişilere yardımcı olacağını umuyoruz.

Kitap İsteme Adresi

Özel Uyum Özel Eğitim Okulu
35. Sok. 80/1
B. Evler/ANKARA
Tel: (312) 222 02 09

ÜLKER

Her çeşidinde ayrı bir lezzet

ÇİKOLATA'ları ve tüm BİSKÜVİ çeşitleri TSE
Tel: (1) 567 68 00 (20 Hat) Telex: 22985 ugst

**21. YY'da ve Bilgisayar çağındayız.
Herkes standart eğitim veren kurs anlayışı artık
bu çağa yakışmıyor.**

**Size
PDP--Professional Dynametric Programs Inc, USA*
ile
Çocuklarınızın kişilik dinamiklerini
uzman psikolog denetiminde belirlemeyi;**

OASIS

**ile
Onları bu doğrultuda iyi birer bilgisayar
kullanıcısı olarak yetiştirmeyi
öneriyoruz.**

**Bırakın çocuklarınızın geleceğini, kendi kişilik
yapıları ve eğilimleri belirlesin,
şartlar değil.**

OASIS

Bilgi İşlem Teknolojisi
San. ve Tic. Ltd. Şti.

&

K R M

KARAMIK YÖNETİM DANIŞMANLIK A.Ş.

**Tel: (0216) 411 49 21
(0216) 411 49 21**

*KRM, Professional Dynametric Programs, Inc.
USA'nın Türkiye lisansörüdür.